MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Linas Baublys, Kristina Miliauskaitė,
Ernestas Spruogis

TEISĖS TEORIJOS
KONTROLINIAI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS

Mokomasis leidinys

Vilnius 2007

UDK 340.12(076)
Ba575

R e c e n z a v o :

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros doc. dr. **Armanas Abramavičius**;

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedros vedėjas prof. habil. dr. **Mindaugas Maksimaitis**;

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedros vedėjas prof. habil. dr. **Alfonsas Vaišvila**

Mokomasis leidinys svarstytas Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto tarybos 2007 m. lapkričio 8 d. posėdyje (protokolas Nr. 2T-2) ir rekomenduotas spausdinti

Mokomasis leidinys svarstytas Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedros 2007 m. spalio 1 d. posėdyje (protokolas Nr. 1TFK-1) ir rekomenduotas spausdinti

Mykolo Romerio universiteto vadovėlių, monografijų, mokslinių, mokomųjų, metodinių bei kitų leidinių aprobavimo spaudai komisija 2007 m. gruodžio 7 d. posėdyje (protokolas Nr. 2L-1) mokomąjį leidinį patvirtino spausdinti

Visos leidinio leidybos teisės saugomos. Šis leidinys arba kuri nors jo dalis negali būti dauginami, taisomi arba kitu būdu platinami leidėjui nesutikus.

ISBN 978-9955-19-075-2 © Mykolo Romerio universitetas, 2007

Mokslas be mąstymo - beprasmis, mąstymas be mokslo – žalingas

Konfucijus

Šis mokomasis metodinis leidinys skiriamas aukštųjų mokyklų studentams, studijuojantiems Teisės teoriją.

Kontroliniai klausimai ir užduotys parengti vadovaujantis Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto tarybos 2005 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1T-4 patvirtinta Teisės teorijos (kodas TFK 2001) programa, taip pat šio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedros patvirtintais Teisės teorijos seminarų planais. Leidinys skiriamas dieninių, vakarinių ir neakivaizdinių studijų studentams savarankiškam darbui, teisės teorijos seminarams bei teisės teorijos egzaminui. Leidinys parengtas kaip pagalbinė mokymo priemonė, kuri turėtų sudaryti prielaidas ir sąlygas studentams geriau įsisavinti teisės teorijos žinias, lavinti jų gebėjimą teisiškai mąstyti bei argumentuoti. Leidinyje pateikti kontroliniai klausimai padės geriau suvokti bei perimti konceptualius teisės teorijos pagrindus, sklandžiai ir argumentuotai dėstyti sukauptas žinias; tuo tarpu užduočių tikslas – padėti formuoti studentų sąmoningo žinojimo įgūdžius, taikyti teisės teorijos žinias, domėtis kebliais ar diskutuotinais teisės teorijos klausimais, geriau susipažinti su galiojančiais teisės aktais, lavinti gebėjimą teisiškai mąstyti, logiškai ir sistemingai argumentuoti, o taip pat taikyti teisės teorijos žinias.

Leidinio pabaigoje pateikiamas literatūros sąrašas. Atsakymus į kai kuriuos pateikiamus klausimus studentai gali rasti tik analizuodami papildomą literatūrą (nuorodos į ją yra pateiktos prie šių klausimų). Studijuodami studentai gali ir savarankiškai pasirinkti papildomą medžiagą, reikalingą tam tikrai temai ar konkrečiai užduočiai išspręsti.

TURINYS

1 tema. Bendroji teisės teorijos charakteristika..... 5
2 tema. Teisės samprata kaip teisės mokslų įvairovės vienovė..... 7
3 tema. Teisės sampratų įvairovė..... 8
4 tema. Teisinis personalizmas: šiuolaikinės nepozityvistinės teisės sampratos variantas.....12
5 tema. Teisės principai.....13
6 tema. Teisės idėjos raida.....15
7 tema. Teisės socialinė paskirtis ir funkcijos.....17
8 tema. Teisinis reguliavimas kaip socialinio reguliavimo rūšis.....19
9 tema. Pirmasis teisės egzistavimo lygmuo – teisinės idėjos (teisinė sąmonė).....20
10 tema. Pereinamasis lygmuo: nuo teisinės idėjos prie teisės normos: teisėkūra kaip teisinio reguliavimo priemonių „gamyba“..... 21
11 tema. Antrasis teisės egzistavimo lygmuo: teisės norma.....24
12 tema. Teisės normos socialinių normų sistemoje..... 27
13 tema. Teisės normos vidinė struktūra..... 32
14 tema. Teisės normų klasifikacija..... 37
15 tema. Teisės normų išreiškimo (materializavimo) forma.....40
16 tema. Teisės aktas ir jo rūšys..... 42
17 tema. Teisės sistema..... 48
18 tema. Teisės aktų sisteminimas ir jo rūšys.....50
19 tema. Pereinamasis lygmuo: nuo teisės normų prie teisinių santykių. 52
20 tema. Teisės normų įgyvendinimas..... 55
21 tema. Trečiasis teisės egzistavimo lygmuo: teisiniai santykiai..... 57
22 tema. Teisėtas elgesys.....59
23 tema. Teisinė atsakomybė.....60
24 tema. Teisės veiksmingumas..... 63
25 tema. Teisinė valstybė ir atvira (pilietinė) visuomenė.....65

Literatūros sąrašas..... 67

1 tema. **Bendroji teisės teorijos charakteristika**

Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisės teorija? Ką ji tiria?
2. Kokia tyrimo metodų reikšmė teisės teorijai?
3. Apibūdinkite filosofiniam teisės teorijos metodui būdingus požymius.
4. Kuo skiriasi sociologinis ir dogmatinis teisės teorijos metodai?
5. Kaip yra klasifikuojami teisės mokslai? Apibūdinkite santykį tarp teisės teorijos ir kitų teisės mokslų.
6. Kuo skiriasi teisės ir neteisės mokslų tyrimo objektai?
7. Paaiškinkite analitinę (pažintinę) teisės teorijos funkciją.

Užduotys

1. Kaip paaiškinsite bausmės už dokumentų ir antspaudų padirbinėjimą skirtumą Pirmajame Lietuvos Statute (1529 m.) ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (2000 m.) remdamiesi filosofiniu metodu?

   „Pirmojo Lietuvos Statuto Pirmasis skyrius

   5. Kas klastotų valdovo raštus arba antspaudus, kaip turėtų būti baudžiamas.

   Jeigu kas mūsų raštus ar antspaudus klastotų arba sąmoningai jais naudotųsi, kiekvienas toks klastotojas turi būti baudžiamas ugnimi.“

   „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

   301 straipsnis. Antspaudo, spaudo ar blanko suklastojimas

   1. Tas, kas suklastojo tikrą ar pagamino netikrą fizinio ar juridinio asmens antspaudą, spaudą ar griežtos atskaitomybės blanką arba pasinaudojo žinomai suklastotu antspaudu, spaudu ar blanku, arba jį realizavo, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.“

2. Atskleiskite termino „jurisprudencija“ prasmę ir paaiškinkite jo santykį su terminu „teisės teorija“.

3. Pateikdami teisės teorijos objekto sampratą, paaiškinkite, ar gali teisės teorija formuluoti teisinių reiškinių dėsningumus? Jei taip, tai koks šių dėsningumų ir teisės teorijos objekto ryšys?
4. Paaiškinkite viešojo intereso, kurio prielaida yra socialinis kompromisas laisvojoje demokratinėje visuomenėje, santykį su kitokio pobūdžio socialiniais interesais. Ar teisės saugomas ir ginamas viešasis interesas yra teisės teorijos objektas? Pateikite viešojo intereso pavyzdžių remdamiesi Lietuvos Respublikos teismų praktika.
5. Paaiškinkite, kas yra racionalus ir empirinis teisinių reiškinių pažinimo būdai?
6. Paaiškinkite teisės teorijos funkcijų esmę bei atskleiskite jų santykį su teisės teorijos objektu.

MRU ©

2 tema. **Teisės samprata kaip teisės mokslų įvairovės vienovė**

? Kontroliniai klausimai

1. Kokie yra teisinės būties lygmenys? Kodėl yra išskiriami būtent trys ir būtent tokie teisinės būties lygmenys?
2. Kokia teisinės būties lygmenų išskyrimo reikšmė teisės teorijos studijoms?
3. Koks yra sąryšis tarp valstybės ir teisės sampratų?
4. Kokia teisės sampratos teorinė ir praktinė reikšmė?

Užduotys

1. Atskleiskite teisinės ir neteisinės idėjų skirtumus.
2. Paaiškinkite visuomenės, teisės ir valstybės santykį tuo aspektu, kuris teisėkūros subjektas – visuomenė ar valstybė – yra arba galėtų būti traktuojamas kaip hipotetiškai pirmesnis pamatinių teisės nuostatų kūrėjas. Societarizmas ir etatizmas (žr. Vaišvila A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius: Litimo, 2000).
3. Pateikite pavyzdžių iš Lietuvos teismų praktikos, kurie, Jūsų nuomone, iliustruoja tai, kad Lietuvos teismai traktuoja teisę ne tik kaip teisės aktuose nustatytąsias teisės normas, jų sistemą.

3 tema. **Teisės sampratų įvairovė**

? Kontroliniai klausimai

1. Nagrinėdami kiekvieną teisės sampratą ieškokite atsakymų į šiuos klausimus:
   - Kas yra teisė?
   - Iš kur atsiranda teisė? Kas ją sukuria, nustato, primeta?
   - Kam teisė skirta?
   - Kokia valstybės paskirtis ir koks santykis tarp valstybės ir teisės (kas viršesnis)?
2. Kokio laikotarpio teisę apibrėžia L. Gumplowiczius prievartos teorijoje? Ar skiriasi nagrinėjamo laikotarpio ir šiuolaikinė teisė?
3. Koks yra teisės ir lygybės santykis L. Gumplowiczaius prievartos teorijoje?
4. Kokią reikšmę teisei turi prievarta ir įprotis L. Gumplowicziaus prievartos teorijoje?
5. Kiek teisės sampratų pateikia K. Marxas?
6. Kokius visuomeninės santvarkos raidos etapus išskiria marksistinė teisės samprata? Kaip marksistinėje teisės sampratoje teisė susijusi su visuomenės ir valstybės ekonomine-materialine raida?
7. Kas yra bazė ir antstatas?
8. Kas yra klasių kova ir koks teisės vaidmuo joje remiantis marksistine teisės samprata?
9. Kaip keičiasi teisės ir valstybės paskirtis K. Marxo projektuojamoje visuomeninėje santvarkoje?
10. Kaip suprantamas interesas R. Iheringo „interesų jurisprudencijoje“?
11. Kodėl pasak R. Iheringo dėl teisės reikia kovoti?
12. Ar kova dėl teisės vyksta visuomet?
13. Kokiame amžiuje atsirado visuomeninės sutarties teorija? Kas yra jos kūrėjai?

14. Kas yra gamtinė (prigimtinė) būklė? Kaip apibūdinamas žmogus šioje būklėje?
15. Koks yra gamtinės ir visuomeninės būklės santykis? Koks teisės vaidmuo gamtinėje ir visuomeninėje būklėje?
16. Kas yra visuomeninė sutartis, kaip ji sudaroma ir kokią išraišką įgauna? Kodėl ji vadinama kvazisutartimi?
17. Kaip apibūdinamas visuomenės ir valdžios santykis visuomeninės sutarties teorijoje?
18. Kokie pagrindiniai prigimtinės teisės doktrinos postulatai?
19. Apibūdinkite prigimtinės ir pozityviosios teisės santykį.
20. Paaiškinkite, kas yra teisinis pozityvizmas ir kokie požymiai jam būdingi.
21. Koks santykis tarp normos ir vertybės teisiniame pozityvizme?
22. Koks santykis tarp teisės ir moralės teisiniame pozityvizme?
23. Koks bus santykis tarp valstybės ir teisės, jeigu remsimės nepozityvistine teisės samprata?
24. Koks bus santykis tarp valstybės ir teisės, jeigu remsimės sociologine teisės samprata?
25. Kokios teisės sampratų kaitos socialinės priežastys?

Užduotys

1. Atskleiskite termino „jurisprudencija“ prasmę ir paaiškinkite jo santykį su terminu „doktrina“.
2. Kokios priežastys (istorinis laikotarpis, politinė santvarka, ekonominės sąlygos ir t.t.) lėmė konkrečios teisės sampratos susiformavimą?
3. Ar tinka šiuolaikinės teisės apibūdinimui L.Gumplowicziaus įžvalgos? Kodėl taip ar ne?
4. Remdamiesi marksistine teisės samprata įvertinkite Liaudies Seimo 1940 m. liepos 21 d. priimtas Deklaraciją apie valstybės santvarką (Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 719-5743) bei Lietuvos įstojimo į Sovietų Socialis-

tinių Respublikų Sąjungos sąstatą deklaraciją (Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 719-5744). (žr. *Lietuvos ir pasaulio istorija. Dokumentų rinkinys aukštesniųjų klasių moksleiviams*. Vilnius, 2006, p. 140-145)

5. Kaip R. Iheringas aiškina Temidės įrankius – svarstykles ir kardą?
6. Kokios aplinkybės lėmė visuomeninės sutarties teorijos atsiradimą tam tikrose šalyse?
7. Koks yra prigimtinės ir pozityviosios teisės santykis pagal visuomeninės sutarties teoriją? Kokias prigimtines teises įvardina šios teorijos kūrėjai?
8. Į kokias dalis yra skirstoma teisė Šv. Augustino ir Šv. Tomo Akviniečio teorijose? (žr. Augustinas Aurelijus. *Dialogai. Apie laisvąjį sprendimą*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2001, p. 90-111, Šv. Tomas Akvinietis. *Apie įstatymus: Teologijos suma I-II, 90-97 klausimai*. Vilnius: Logos, 2005, p. 41-71)
9. Kokia amžinojo įstatymo kilmė ir esmė? Kam skirtas šis įstatymas?
10. Kaip suvokiamas arba pažįstamas prigimtinis įstatymas? Kokią išraišką jis įgauna?
11. Kuo skiriasi prigimtinis ir žmogiškasis įstatymas? Kuo skiriasi viduramžiškas ir šiuolaikinis prigimtinės ir pozityviosios teisės santykio supratimas?
12. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skyriaus nuostatomis apibūdinkite žmogaus teisių ir prigimtinės teisės (įstatymo) santykį (apie žmogaus teises žr. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras*. D. 1. Atsakingas redaktorius K. Jovaišas. Vilnius: Teisės institutas, 2000; *Namų advokatas*. Sudarytojas J. Prapiestis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002).
13. Koks yra amžinojo ir dieviškojo įstatymo santykis (t.y. kuo skiriasi ir kuo sutampa šie įstatymai)?
14. Paaiškinkite, ar įsakymas „nevok“ yra prigimtinis įstatymas?
15. Palyginkite prievartos ir kompromisines teorijas. Nurodykite pagrindinius šių teorijų panašumus ir skirtumus.
16. Kokia pamatinės normos reikšmė H. Kelseno grynosios teisės teorijoje? (žr. Kelsen H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002)

17. Palyginkite prigimtinės teisės ir teisinio pozityvizmo teorijas. Įvertinkite jų argumentų pagrįstumą ir įtikinamumą.

18. Teisinio pozityvizmo kritika R. Dworkino teorijoje (žr. Dworkin R. *Rimtas požiūris į teises*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004). Ar galima negatyviai vertinti teisinį pozityvizmą net ir tuo atveju, jeigu teise bus laikomos pamatinės teisės nuostatos, kuriomis būtų išreikštos laisvosios demokratinės visuomenės vertybės (pvz. suverenitetas priklauso tautai, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms ir pan.), ir kurios turėtų aukščiausią juridinę galią, būtų itin stabilios ir keičiamos itin sudėtinga tvarka, o jų teisėkūros subjektu būtų laikoma politinė visuomenė, susiorganizavusi į valstybę (t. y. kai politinė visuomenė yra tapati valstybei)?

19. Paaiškinkite, ar skiriasi (jeigu taip – kuo?) teisininko (advokato, prokuroro, teisėjo) vaidmuo pagal prigimtinės teisės teoriją, teisinį pozityvizmą, sociologinę teisės sampratą.

©

4 tema. **Teisinis personalizmas: šiuolaikinės nepozityvistinės teisės sampratos variantas**

Kontroliniai klausimai

1. Ką reiškia terminas „aksioma“?
2. Kodėl teisinis personalizmas remiasi aksiomomis? Kokios yra teisinio personalizmo aksiomos ir kokia jų paskirtis? Kodėl tai kartu ir demokratinės, laisvos visuomenės aksiomos?
3. Kodėl išskiriami vertybinis ir norminis teisės lygmenys?
4. Kas yra egoizmas ir altruizmas? Kokia jų reikšmė teisiniam personalizmui?
5. Kas yra teisingumo vykdymas remiantis šiuolaikine teisės samprata?
6. Ar teisių ir pareigų vienovės būtina siekti visuomet?

Užduotys

1. Remdamiesi pozityvizmo metodologija (pagal kurią teisė ir jos struktūriniai elementai (be kita ko, teisės principai) yra tik nustatytieji (nesvarbu, ar išreikšti eksplicitiškai ar implicitiškai teisinio teksto atžvilgiu)), paaiškinkite, kodėl laisvosios demokratinės visuomenės aksiomos nėra būtinos šia metodologija aiškinamai teisei?
2. Ką reiškia terminas „demokratija“? Kodėl teisinio personalizmo suformuluotos aksiomos yra būtent tokios, t. y. demokratinės, aksiomos?

5 tema. **Teisės principai**

Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisės principai? Kokia jų praktinė reikšmė?
2. Koks ryšys tarp teisės sampratos ir teisės principų?
3. Kaip teisės principai susiję tarpusavyje?
4. Kokiais pavidalais kilmės požiūriu pasireiškia teisės principai?
5. Kaip klasifikuojami teisės principai? Išvardinkite bendruosius teisės principus, paaiškinkite juos.
6. Kokie požymiai būdingi teisėtumo principui? Išvardinkite ir paaiškinkite juos.

Užduotys

1. Remdamiesi pozityvizmo metodologija (pagal kurią teisė ir jos struktūriniai elementai yra tik nustatytieji), atskleiskite teisės principų, teisinio teksto atžvilgiu išreikštų eksplicitiškai ir implicitiškai, esmę (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimą, 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimą), eksplicitiškai ir implicitiškai išreikštų teisės principų skirtumus.
2. Taip pat, remdamiesi nepozityvistine metodologija, paaiškinkite teisės principų-idėjų, susiformuojančių visuomenės teisinėje sąmonėje ir veikiančių joje, esmę. Ar galima šiuos principus laikyti tikslingai sukurtais (apie tikslingą kūrybą ir evoliuciniu keliu besivystančius visuomeninius reiškinius žr. Hayek F. A. *Teisė, įstatymų leidyba ir laisvė. Taisyklės ir tvarka: naujas liberalių teisingumo bei politinės ekonomijos principų išdėstymas*. T. I. Vilnius: Eugrimas, 1998)? Koks šių principų vaidmuo, ar jie atlieka reguliuojamąją funkciją?
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąži-

ningumo reikalavimus“, o 4 dalyje – kad „teismas, aiškindamas įstatymus ir juos taikydamas, privalo vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais“. Kaip šių principų turinį atskleidžia teismai? Įvertinkite šiuos principus per pozityvizmo metodologijos, o taip pat per nepozityvistinės metodologijos prizmę (žr. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. I knyga. Vilnius: Justitia, 2001)

4. Apibūdinkite teisingumo ir teisėtumo principų santykį (apie teisingumo principą žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimą, 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimą).

5. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija, paaiškinkite nekaltumo prezumpcijos principo turinį (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutarimą).

6. Nurodykite, kokiai teisės principų rūšiai yra priskirtini šie studijų organizavimo principai, nurodyti Mykolo Romerio universiteto studijų tvarkoje:

> „12. Dėstytojas ir studentas yra aktyvūs studijų proceso dalyviai, kurie akademinėje veikloje vadovaujasi šiais bendraisiais studijų organizavimo principais:
>
> 12.1. Akademinės laisvės, skatinančios paritetiškai bendradarbiauti, konstruktyviai diskutuoti ir objektyviai vertinti akademinius laimėjimus.
>
> 12.2. Efektyvumo, skatinančio studijas bei mokslinius tyrimus grįsti visuomenės ir asmenybės ir poreikiais.
>
> 12.3. Modernumo, skatinančio kurti, diegti į studijų procesą ir taikyti naujausias informacijos ir komunikacijos technologijas.“

7. Nurodykite, kokiai teisės principų rūšiai yra priskirtini principai, užfiksuoti Lietuvos Respublikos teismų įstatymo preambulėje, Darbo kodekso, Civilinio kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso I skyriuose, o taip pat Civilinio proceso kodekso ir Bausmių vykdymo kodekso II skyriuose?

6 tema. **Teisės idėjos raida**

? Kontroliniai klausimai

1. Ar galima suformuluoti visiems laikams bendrą teisės sampratą?
2. Nuo ko priklauso konkretus teisės turinys?
3. Paaiškinkite teisės skirstymą į viešąją ir privatinę teisę teisės tradicijos požiūriu.

Užduotys

1. Atskleiskite formalųjį požiūrį į teisę, nesiejant jos su vertybėmis (teisinis pozityvizmas ir jo šaka – normatyvizmas). Ar tokio požiūrio suformuluota teisės samprata nėra universali laiko, erdvės, kultūrų atžvilgiu? (žr. Kūris E. *Grynoji teisės teorija, teisės sistema ir vertybės: normatyvizmo paradigmos iššūkis.* // Kelsen H. *Grynoji teisės teorija.* Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 11–41).
2. Išanalizuokite tokius teisinio reguliavimo pavyzdžius:

   a) Hamurapio įstatyme (XVIII a. pr. Kr.) buvo nustatyta:

   „8. Jei žmogus pavogs arba jautį, arba avį, arba asilą, arba kiaulę, arba valtį, jei tai Dievo ar rūmų, jis gali atiduoti trisdešimteriopai, o jei tai priklauso muškenumui (pastaba: muškenumas – nevisateisis laisvas žmogus), - gali atlyginti dešimteriopai; jei vagis neturi iš ko atiduoti, jį reikia užmušti“.

   b) Pirmajame Lietuvos Statute (1529 m.) buvo nustatyta:

   „*SEPTINTASIS SKYRIUS*

   APIE ŽEMĖS SMURTUS IR APIE SUMUŠIMUS, IR APIE ŠLĖKTŲ NUŽUDYMUS

   6. Apie moters ir merginos žaginimą

   Taip pat nustatome: jeigu kas moterį ar merginą iššagintų, būk bet kokios padėties, pradedant nuo aukščiausios iki žemiausios, ir anoji

moteris ar mergina apšauktų savo smurtą tai darant, ir žmonės kažkaip atbėgtų dėl ano smurto, ir ji jų akivaizdoje smurto žymes parodytų, ir paskui anąjį į teismą patrauktų, dviem ar trim liudytojais įrodytų bei dėl to anų liudytojų akivaizdoje asmenine priesaika prisiektų, tai toksai galva turi baudžiamas būti.<...>“

c) Irano islamiškajame baudžiamajame kodekse (patvirtintas 1991 m. liepos 30 d.) nustatyta:

„174 straipsnis. Vyro ar moters svaiginimasis toksinėmis medžiagomis baudžiamas 100 rimbo kirčių.“

d) Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (priimtas 2000 m. rugsėjo 26 d., įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.) nustatyta:

„149 straipsnis. Iššaginimas

Tas, kad lytiškai santykiavo su žmogumi prieš jo valią panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti, ar kitaip atimdamas galimybę priešintis, ar pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle,

baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.“

Išanalizavę pateiktus teisinio reguliavimo pavyzdžius ir ypač atkreipę dėmesį į baudžiamosios teisės ginamus teisinius gėrius (vertybes) bei sankcijų dydį, įvertinkite, ar tik laiko veiksnys įtakoja vertybinės teisės sampratą? Galbūt reikėtų įvardyti ir kitą veiksnį – visuomenių kultūrų skirtumus, t. y. šių kultūrų skirtingą vertybių, be kita ko ir teisinių, vertinimą?

7 tema. **Teisės socialinė paskirtis ir funkcijos**

Kontroliniai klausimai

1. Ar teisės socialinė paskirtis visuomet išlieka ta pati? Kokias pagrindines raidos stadijas istoriškai perėjo socialinė teisės paskirtis?
2. Kas yra žmogaus teisės?
3. Kaip klasifikuojamos žmogaus teisės? (žr. Birmontienė T. ir kt. *Lietuvos konstitucinė teisė. Vadovėlis*. Antrasis leidimas. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002)
4. Kuo skiriasi žmogaus teisių diskriminacija nuo diferenciacijos? Kuo skiriasi ekonominė ir teisinė lygybė?
5. Kuo grindžiamas žmogaus teisių diferenciacijos teisėtumas?
6. Kodėl siūloma įvesti žmogaus teisių teisnumo lygmens ir subjektinės teisės lygmens terminus?
7. Kokie yra žmogaus teisių leistino ribojimo atvejai?
8. Kodėl pareigų vykdymas yra siejamas su asmens laisve?
9. Kas yra teisės funkcijos? Išvardinkite jas. Pateikite reguliacinės teisės funkcijos sampratą.
10. Koks santykis tarp teisės socialinės paskirties ir teisės funkcijų?

Užduotys

1. Ar formalaus požiūrio suformuluota universali teisės samprata negali pateikti ir universalios laiko, erdvės, kultūrų atžvilgiu teisės socialinės paskirties?
2. Ar galima žmogaus teises aiškinti, remiantis pozityvizmo metodologija, t. y. jas traktuojant kaip nustatytas teisėkūros subjekto – politinės visuomenės, susiorganizavusios į valstybę (t. y. kai politinė visuomenė yra tapati valstybei)?

3. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija, paaiškinkite lygiateisiškumo principo turinį (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutarimą).
4. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija, atskleiskite sąlygas, kurioms esant galima riboti žmogaus teises (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimą).

© MRU

8 tema. **Teisinis reguliavimas kaip socialinio reguliavimo rūšis**

Kontroliniai klausimai

1. Pateikite teisinio reguliavimo sąvoką.
2. Paaiškinkite, kas yra teisinio reguliavimo objektas (sritis) (pateikite sampratą ir įvardinkite jį).
3. Kas yra teisinio reguliavimo būdai (metodai)? Išvardinkite juos ir apibūdinkite.
4. Ar teisinio reguliavimo apimtis ir būdai priklauso nuo teisės sampratos?
5. Apibūdinkite teisinio reguliavimo subjektus.
6. Kiek teisinio reguliavimo stadijų galima išskirti? Paaiškinkite išskirtas stadijas.

Užduotys

1. Ar visos moralinės priedermės šeimos santykiuose turėtų būti užtikrinamos teisės aktuose nustatant joms analogiškas teisės pareigas? (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimą).
2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 str. 4 dalyje nustatyta, kad bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus. Paaiškinkite teisės į bažnytinės teisės teisinio reguliavimo objektų skirtumus, jų sąlyčio taškus.

9 tema. **Pirmasis teisės egzistavimo lygmuo – teisinės idėjos (teisinė sąmonė)**

? Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisinės idėjos? Kokiomis savybėmis turi pasižymėti šios idėjos, kad jas būtų galima pavadinti teisinėmis ir kartu atskirti nuo demokratinių, ekonominių, filosofinių ar kitokių idėjų?
2. Pateikite teisinės sąmonės sampratą. Koks teisinės sąmonės vaidmuo (funkcijos)?
3. Išvardinkite teisinės sąmonės rūšis.
4. Kokia teisinės sąmonės struktūra? Apibūdinkite jos sudedamuosius elementus.

Koks santykis tarp teisinės psichologijos ir teisinės ideologijos?

Užduotys

1. Koks, jūsų nuomone, visuomenės teisinės sąmonės vaidmuo principų-idėjų susiformavimui?
2. Koks, jūsų nuomone, teisėjo, nagrinėjančio bylas, teisinės sąmonės vaidmuo atskleidžiant ar atspindint jau egzistuojančius teisės principus? (žr. Barak A. Teisėjo vaidmuo demokratinėje valstybėje. // Konstitucinė jurisprudencija. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis. Nr. 1. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2006. P. 291-305).

10 tema. **Pereinamasis lygmuo: nuo teisinės idėjos prie teisės normos: teisėkūra kaip teisinio reguliavimo priemonių „gamyba“**

? Kontroliniai klausimai

1. Pateikite teisėkūros sampratą.
2. Ar teisės normos pripažinimas negaliojančia yra teisėkūra?
3. Išvardinkite teisėkūros subjektus.
4. Išvardinkite teisėkūros principus.
5. Paaiškinkite teisėtumo principą kaip vieną iš teisėkūros principų.
6. Palyginkite socialinio kompromiso ir daugumos teisėkūros principus.
7. Paaiškinkite teisėkūros išsamumo principą.
8. Apibūdinkite teisinio sankcionavimo ir teisinio ratifikavimo santykį.
9. Kas yra deleguota (įgaliota) teisėkūra?
10. Pateikite referendumo sąvoką. Kuo patariamieji referendumai skiriasi nuo ratifikacinių?
11. Išvardinkite teisėkūros stadijas.
12. Pateikite teisėkūros juridinės technikos sampratą ir išvardinkite jai keliamus tikslus.
13. Kokių rūšių terminai vartojami formuluojant teisės normas? Paaiškinkite juos. Įvardinkite bendrųjų teisinių ir specialiųjų teisinių terminų skirtumus.
14. Kuo skiriasi terminų vienareikšmiškumo ir terminijos vienovės reikalavimai?
15. Kokie reikalavimai keliami terminams, vartojamiems formuluojant teisės normas?

Užduotys

Remdamiesi teisėkūros teisę Lietuvos Respublikoje turinčių subjektų analize, argumentuotai paaiškinkite, ar šie subjektai gali kurti teisės normas:

- Microsoft korporacija,
- protestantų bendruomenė,
- I apylinkės teismo teisėjas,
- medikų profesinė sąjunga,
- judėjimas „Stabdyk nusikalstamumą“, vienijantis 50 000 narių,
- Mykolo Romerio universiteto rektorius,
- testatorius, kurio testamentas yra nepatvirtintas notaro (žr. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksą).

1. Ar įstatymų iniciatyvos teisės neturintis subjektas gali pateikti jo paties parengtą įstatymo projektą Seimui? Jei taip, paaiškinkite šio projekto svarstymo ir priėmimo eigą.

2. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 – 72 straipsniais bei Lietuvos Respublikos Seimo statutu argumentuotai atsakykite:

   Seimo posėdyje dalyvaujantys penki Seimo nariai, išklausę pagrindinio komiteto išvadą, balsavo už įstatymo priėmimą. Po balsavimo išaiškėjo, kad už įstatymo priėmimą pasisakė trys Seimo nariai, du - dėl kvorumo nebuvimo balsuoti atsisakė. Ar tokia įstatymo priėmimo procedūra neprieštarauja Konstitucijai ir Seimo statutui?

   - ar keistųsi padėtis, jei minėtieji Seimo nariai balsuotų dėl Konstitucinio įstatymo pataisų?
   - ar Lietuvos Respublikos Prezidentas turi teisę vetuoti šį įstatymą?
   - ar minėtieji Lietuvos Respublikos Seimo nariai gali įveikti šį Prezidento veto?

3. Ar gali būti (ir jei gali, tai kokia tvarka) Lietuvos Respublikos Prezidento vetuotas įstatymas vėl svarstomas ir priimtas Seime?

4. Individualiai arba grupėmis, laikydamiesi visų teisėkūros procedūrų parenkite įstatymo projektą. Pasirinkę vieną iš įstatymų iniciatyvos teisę turinčių subjektų inicijuokite jo pateikimą Seimui. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucija bei Lietuvos Respublikos Seimo statuto V da-

limi apibūdinkite jo svarstymo ir priėmimo, taip pat pasirašymo ir paskelbimo tvarką. Pamėginkite įveikti Prezidento veto šiam įstatymui.

5. Palyginkite įstatymų leidybą su kitomis teisėkūros procedūromis.
6. Atskleiskite peticijos teisės esmę (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimą).
7. Kuo peticijos teisė skiriasi nuo įstatymų iniciatyvos teisės?
8. Savarankiškai pasirinkite teisės aktą bei nurodykite jo išorinius rekvizitus.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamajame bei civiliniame kodeksuose suraskite po penkis specialiuosius teisinius terminus.
10. Kokie 4 reikalavimai teisės aktams yra nustatyti Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatyme?
11. Įvertinkite šią įstatymo nuostatą teisėkūros juridinės technikos požiūriu:

    „Visuomenės sveikatos ekspertizė – visuomenės sveikatai darančių įtaką veiksnių galimo ar esamo poveikio visuomenės sveikatai nustatymo bei išvadų ir pasiūlymų, kaip užkirsti kelią šiam poveikiui ar jį riboti, rengimo procesas.“

12. Kokios pagrindinės institucijos dalyvauja priimant sprendimus ir leidžiant teisės aktus Europos Sąjungos lygmeniu? Kas reglamentuoja Europos Sąjungos sprendimų priėmimo taisykles ir procedūras? (žr. Europos Sąjungos portalą: http://europa.eu/index_lt.htm)
13. Išvardinkite ir apibūdinkite tris pagrindines Europos Sąjungos teisėkūros procedūras. (žr. Europos Sąjungos portalą)
14. Kokios Europos Sąjungos institucijos atsakingos už tinkamo Europos Sąjungos teisės taikymo visose valstybėse narėse užtikrinimą? Kokių priemonių šios institucijos gali imtis nustačiusios, kad Europos Sąjungos valstybė narė netaiko kurio nors Europos Sąjungos teisės akto ir dėl to nesilaiko teisinių įsipareigojimų? (žr. Europos Sąjungos portalą)
15. Palyginkite Europos Parlamento (žr. Europos Sąjungos portalą) ir Lietuvos Respublikos parlamento vaidmenį teisėkūros procese.

11 tema. **Antrasis teisės egzistavimo lygmuo: teisės norma**

? Kontroliniai klausimai

1. Pateikite teisės normos sąvoką.
2. Kokiu būdu teisės norma reguliuoja (normina) žmonių elgesį?
3. Kodėl teisės norma turi būti formali?
4. Kodėl vienu iš būtinų teisės normos požymių yra įvardijamas sistemiškumas?
5. Kokiais argumentais gali būti grindžiamas turiningųjų teisės normos požymių būtinumas?

Užduotys

1. Remdamiesi teisės normos požymių analize argumentuotai atsakykite, ar kelių policininko signalas reguliuotojo lazdele sankryžoje, kuriam paklūsta vairuotojai bei pėstieji, yra teisės norma ar kitokio pobūdžio teisinis reiškinys?
2. Ar šviesoforo signalas yra teisės norma ar kitokio pobūdžio teisinis reiškinys?
3. Išanalizuokite teisės normos(ų) norminamojo požymio turinį ir nurodykite:
   - kokiems subjektams,
   - kokios teisės bei pareigos yra suformuluotos.

„*Oficialių svečių priėmimo Lietuvos Respublikoje tvarka*

III. Svarbiausieji valstybinio ir diplomatinio protokolo reikalavimai ir oficialaus svečio vizito saugumo užtikrinimo priemonės

12. Lietuvos Respublikoje priimant oficialius svečius, laikomasi šių valstybinio ir diplomatinio protokolo reikalavimų:

12.1. Oficialaus pasitikimo ir išlydėjimo vietose, taip pat oficialios pasitikimo ir (arba) išlydėjimo ceremonijos ir oficialių rengi-

nių vietose iškeliamos Lietuvos ir oficialaus svečio valstybės arba tarptautinės organizacijos vėliavos.

12.2. Oficialų svečią oro uoste ar kitame valstybės sienos kirtimo punkte pasitinka ir išlydi Lietuvos Respublikos oficialus asmuo.

12.3. Prie oficialaus svečio rezidencijos ir ant automobilio iškeliama jo valstybės arba tarptautinės organizacijos vėliava.

12.4. Oficialios pasitikimo ceremonijos ir oficialaus priėmimo metu (jeigu tai – valstybinis vizitas) grojami Lietuvos Respublikos ir oficialaus svečio valstybės arba tarptautinės organizacijos himnai.

12.5. Oficialių ceremonijų vietose patiesiamas raudonas kilimas.

12.6. Oficialiose ceremonijose oficialus svečias pagerbiamas garbės sargyba, o oficialios pasitikimo ceremonijos metu – garbės sargybos kuopos karių rikiuote.

12.7. Oficialus svečias ir jo delegacija aptarnaujami tarptautinio oro uosto Labai svarbių asmenų salėje arba specialiai aptarnaujami valstybės sienos kirtimo punkte.

12.8. Oficialaus svečio kortežą eskortuoja kelių patrulių padalinys.

13. Oficialaus svečio vizito saugumas užtikrinamas šiomis priemonėmis:

13.1. Skiriama apsauga.

13.2. Garantuojamas saugomo asmens kortežo lydėjimas.

13.3. Palaikoma viešoji tvarka ir saugus eismas nustatytuose saugomo asmens judėjimo maršrutuose, lankomuose objektuose.

13.4. Ribojamas eismas nustatytuose saugomo asmens judėjimo maršrutuose.

13.5. Papildomai patikrinama saugomo asmens lankomų objektų priešgaisrinė būklė.

13.6. Parengiama gaisrininkų-gelbėtojų komanda.

13.7. Asmens sveikatos priežiūros įstaigos turi būti pasirengusios suteikti būtinąją medicinos pagalbą.

13.8. Parengiamas greitosios pagalbos reanimacijos automobilis.

13.9. Gali būti ir kitų vizito saugumo užtikrinimo priemonių.“

4. Remdamiesi teisės normos visuotinio privalomumo požymiu bei atsižvelgdami į toliau nurodytais teisės aktais reguliuojamų santykių pobūdį paaiškinkite, ar šie įstatymai yra visuotinai privalomi:
    - Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymas,
    - Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas,
    - Lietuvos Respublikos Seimo statutas,
    - Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas.

5. Analizuodami teisės normos visuotinio privalomumo požymį paaiškinkite, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str. „Nuosavybė neliečiama“ teisės norma yra privaloma Irako Respublikos piliečiui?

6. Ar teisės normos visuotinio privalomumo požymį atitinka naudojimosi visuomeniniu transportu Klaipėdos mieste taisyklės?

7. Remdamiesi teisės normos sistemiškumo požymiu, nurodykite, kokiomis teisės normomis būtina vadovautis teismo procese tiriant baudžiamąją bylą dėl vagystės iš automobilio. Spręsdami užduotį atsižvelkite į teismo procese dalyvaujančius subjektus ir jų teisinį statusą nustatančias teisės normas.

8. Įvertinkite šios normos formulavimo pagrįstumą remdamiesi juridinės technikos taisyklėmis ir teisės normos požymių analize:

> „Visuomenės sveikatos saugos reglamentas (higienos norma) – sveikatos apsaugos ministro patvirtintas teisės aktas, nustatantis bendras privalomojo pobūdžio teisės normas visuomenės sveikatos saugos srityje.“

9. Palyginkite „privalomos tvarkos“ ir „prievartinės tvarkos“ terminus.

©

12 tema. **Teisės normos socialinių normų sistemoje**

Kontroliniai klausimai

1. Kokius santykius reguliuoja socialinės normos?
2. Koks elgesys yra vadinamas normaliu?
3. Kokia socialinių normų kilmė?
4. Kaip klasifikuojamos socialinės normos?
5. Kuo paprotys skiriasi nuo įpročio?
6. Nurodykite pagrindinius kriterijus, atskiriančius moralės normas nuo teisės normų.
7. Išvardinkite teisės normų ir moralės normų sutampančius požymius.
8. Kuo skiriasi ir kuo sutampa papročių ir moralės normos?
9. Kuo skiriasi teisės normų ir papročių normų vykdymo užtikrinimo būdai?
10. Kokie svarbiausi požymiai atskiria teisės normas nuo korporatyvinių normų?
11. Kokius santykius reguliuoja techninės normos?
12. Išvardinkite techninių normų ir socialinių normų skirtumus.
13. Ar gali techninė norma kartu būti ir teisine?

Užduotys

1. Ar tekstas „nevok, nežudyk, nemeluok, nesvetimauk“ įpareigoja prokurorą ir ikiteisminio tyrimo pareigūną veikti? (žr. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą)
2. Kokioms normų rūšims priskiriami:
   - žemės traukos dėsnis,
   - prašymas gerbti savo pažįstamą,

- reikalavimas neįžeidinėti Seimo nario,
- rekomendacija tinkamai naudoti mobilųjį telefoną,
- nurodymas įeinant į šventovę nusiimti arba užsidėti kepurę ar nusiauti batus,
- draudimas tuoktis su tos pačios lyties asmeniu.

3. Kokios socialinės normos nustato ir reguliuoja šventines dienas? (žr. Lietuvos Respublikos darbo kodeksą)

4. Pateikite moralės, papročių bei korporatyvinių normų pavyzdžių.

5. Pamąstykite ir nurodykite, kurios iš išvardintų normų reguliuos žmogaus, susiruošusio žvejybai, elgesį: teisės, moralės, paprotinės, korporacinės, techninės, religinės, etiketo, kitos normos?

6. Kokios tai - teisės ar moralės - normos:

„*4.70 straipsnis. Sąžiningai įgytas ir valdomas daiktas*

1. Asmuo, įgyjantis daiktą nuosavybėn įgyjamąja senatimi, turi būti ne tik sąžiningas to daikto įgijėjas, t.y. užvaldydamas daiktą turėjo būti pagrįstai įsitikinęs, kad niekas neturi daugiau už jį teisių į užvaldomą daiktą, bet taip pat jis privalo išlikti sąžiningas valdytojas visą įgyjamosios senaties laiką ir net įgydamas daiktą nuosavybėn įgyjamąja senatimi neturi žinoti apie kliūtis, trukdančias įgyti jam tą daiktą nuosavybėn, jeigu tokių kliūčių būtų.

2. Daikto dalies ar kelių dalių nesąžiningas įgijimas ar valdymas netrukdo valdytojui įgyjamąja senatimi nuosavybėn įgyti kitas sąžiningai įgytas ir valdomas daikto dalis.

3. Jeigu valdymo teisė įgyjama per atstovą, tai sąžiningumo reikalaujama ir iš atstovo, ir iš atstovaujamojo.“

7. Kokiai socialinių normų rūšiai priskirtumėte Lietuvos advokatų etikos kodeksą, priimtą 2005 m. balandžio 8 d. visuotiniame advokatų susirinkime bei paskelbtą Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu? (žr. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-345 „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo”)

8. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. 2485 patvirtintos „Rekomendacijos akademinės etikos kodeksams“. Apibūdinkite teisės ir moralės normų santykį, remdamiesi šių rekomendacijų 3 ir 15 str.:

„3. Dėstytojų etikos kodeksas įtvirtina pagrindines etiško dalykinio (akademinio) elgesio nuostatas, kurių tiesiogiai nereglamentuoja Lietuvos Respublikos teisės aktai, darbo sutartys bei aukštosios mokyklos vidaus tvarkos dokumentai.

....

15. Sankcijos už akademinės etikos pažeidimus atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą - moralinio poveikio priemonės (pvz., pastaba, įspėjimas, įvertinimo paviešinimas ir pan.). Kodekso priežiūrą vykdančios institucijos sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio priimant sprendimą dėl darbo sutarties pratęsimo, dėl darbuotojo skyrimo į aukštesnes pareigas, atestuojant aukštesnei kvalifikacinei kategorijai gauti ir vidinės atestacijos metu bei kitais atvejais.“

9. Kokiais argumentais H. Kelsenas grindžia reliatyvistinės vertės teorijos postulatą, kad teisės normą galima laikyti galiojančia, net jeigu ji prieštarauja moralinei tvarkai? (žr. Kelsen H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius, 2002, p. 83 – 90). Ar, Jūsų manymu, H. Kelsenas yra teisus, atmesdamas tradicinio teisės mokslo plačiai pripažįstamą tezę, kad teisė iš prigimties turi būti morali ir kad amorali socialinė tvarka nėra teisinė tvarka?

10. Ar Antstolių profesinės etikos kodekse suformuluoti antstolių profesinės etikos taisyklių reikalavimai yra moralės normos? Remdamiesi šiomis normomis paaiškinkite teisės ir moralės normų santykį.

„12. Antstolis privalo atsisakyti vykdyti neteisėtus kliento reikalavimus.

13. Antstolis neskleidžia vykdomosios bylos vykdymo metu gautos konfidencialios informacijos, vykdymo proceso dalyvių asmeninio gyvenimo ar komercinių paslapčių ir užtikrina, kad jos neatskleistų kiti antstolių kontoros darbuotojai, kuriems ši informacija tapo žinoma darbo antstolių kontoroje metu. Antstolis, naudojantis savo darbe kompiuterines duomenų bazes, privalo pasirūpinti reikalingomis apsaugos priemonėmis, kad pašaliniai asmenys neturėtų galimybės pasinaudoti jose sukaupta informacija.

14. Antstolio surašomi procesiniai dokumentai turi atitikti valstybinės kalbos reikalavimus.

15. Atlikdamas vykdymo veiksmus antstolis yra oficialus, kantrus ir mandagus. Vykdydamas sprendimą antstolis neturi parodyti susierzinimo, pykčio, vengti balso pakėlimo ir visko, kas gali sudaryti įspūdį, kad antstolis yra šališkas.

16. Atlikdamas vykdymo veiksmus antstolis negali pažeisti žmogaus teisių ir orumo, neturi demonstruoti savo pažiūrų religiniais, rasiniais, nacionaliniais, seksualinės orientacijos, socialinės padėties ir kitais panašiais klausimais.

17. Antstolis savo elgesiu, drausme, kultūra, bendravimu turi būti pavyzdžiu antstolių kontoros darbuotojams.

18. Antstolis privalo nuolat kelti savo profesinę kvalifikaciją, dalyvauti mokymuose ir seminaruose.

19. Antstolis privalo susilaikyti nuo asmeninės nuomonės reiškimo dėl vykdomo sprendimo pagrįstumo ar teisingumo.“

11. Kokiai normų rūšiai – teisės ar moralės normoms - priklauso pateikiamos elgesio taisyklės:
    - draudimas skleisti gandus, paskalas, t.y. neatitinkančią tikrovės informaciją apie asmenį,
    - draudimas meluoti,
    - santuokinės ištikimybės reikalavimas,
    - reikalavimas išlaikyti tėvus arba vaikus,
    - reikalavimas laikytis pažado.

12. Paaiškinkite teisės, moralės ir religinių normų santykį:

„*Išėjimo knyga 20, 1-17*
Dešimt Dievo įsakymų:
[1] Tada Dievas ištarė visus šiuos žodžius:
[2] „Aš esu VIEŠPATS, tavo Dievas, kuris išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų.
[3] Neturėsi kitų dievų, tiktai mane.
[4] Nedirbsi sau drožinio nei jokio paveikslo, panašaus į tai, kas yra aukštai danguje ir kas yra čia, žemėje, ir kas yra vandenyse po žeme.
[5] Jiems nesilenksi ir jų negarbinsi, nes aš VIEŠPATS, tavo Dievas, esu pavydus Dievas, skiriantis bausmę už tėvų kaltę vaikams – trečiajai ir ketvirtajai kartai tų, kurie mane atmeta,
[6] bet rodantis ištikimą meilę iki tūkstantosios kartos tiems, kurie mane myli ir laikosi mano įsakymų.
[7] Nenaudosi piktam VIEŠPATIES, savo Dievo, vardo, nes VIEŠPATS nepaliks nenubausto to, kuris naudoja piktam jo vardą.
[8] Atsimink, kad švęstum šabo dieną.
[9] Šešias dienas triūsi ir dirbsi visus savo darbus,

[10] bet septintoji diena yra VIEŠPATIES, tavo Dievo, šabas: nedirbsi jokio darbo – nei tu, nei tavo sūnus ar duktė, nei tavo vergas ar vergė, nei tavo galvijai, nei ateivis, gyvenąs tavo gyvenvietėse.
[11] Nes per šešias dienas VIEŠPATS padarė dangų ir žemę, jūrą ir visa, kas yra juose, bet septintąją dieną jis ilsėjosi. Todėl VIEŠPATS septintąją dieną palaimino ir ją pašventino.
[12] Gerbk savo tėvą ir motiną, kad ilgai gyventumei krašte, kurį VIEŠPATS, tavo Dievas, tau skiria.
[13] Nežudysi.
[14] Nesvetimausi.
[15] Nevogsi.
[16] Neliudysi melagingai prieš savo artimą.
[17] Negeisi savo artimo namų: negeisi savo artimo žmonos ar vergo ir vergės, ar jaučio, ar asilo, ar bet ko, kas priklauso tavo artimui.“

13 tema. **Teisės normos vidinė struktūra**

? Kontroliniai klausimai

1. Išvardinkite metodologines ir technines priemones teisės normų vidinei struktūrai atskleisti.
2. Ar galima tirti teisės normos struktūrą nesiejant jos su teisės funkcijomis? Kodėl?
3. Kas yra hipotezė ir kokių rūšių jos gali būti?
4. Pateikite dispozicijos sampratą, išvardinkite ir apibūdinkite jos rūšis.
5. Kas yra sankcija ir kokios jos rūšys?
6. Kaip sankcijos siejamos su teisės veiksmingumu?
7. Apibūdinkite tekstinę teisės normos struktūrą.
8. Koks gali būti santykis tarp loginės ir tekstinės teisės normos struktūrų?

Užduotys

1. Pateikite teisės normų hipotezių pavyzdžių. Performuluokite jas pagal loginę struktūrą „jei ..., tai...“.
2. Pateikite sudėtinių ir alternatyvių hipotezių pavyzdžių.
3. Nustatykite:
   - teisės normų(os) struktūrinius elementus;
   - teisės normų(os) struktūrinių elementų rūšis.

„*Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.66 straipsnio 1 dalis*

Jeigu asmuo netinkamai laiko jam nuosavybės teise priklausančius daiktus, turinčius visuomenei didelę istorinę, meninę ar kitokią vertę, tai valstybės institucija, į kurios uždavinius įeina tokios rūšies daiktų apsauga, įspėja savininką, kad jis nustotų netinkamai laikyti daiktus. Jeigu savininkas šio reikalavimo neįvykdo, tai pagal atitinkamos institucijos ieškinį teismas gali šiuos daiktus iš savininko paimti. Paimti

daiktai pereina valstybės nuosavybėn. Asmeniui atlyginama paimtų daiktų vertė, kurios dydis nustatomas buvusio savininko susitarimu su atitinkama institucija, o esant ginčui jį nustato teismas."

„*Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.168 straipsnio 1 dalis*

Jeigu ilgalaikę nuomą nustatantis aktas nenustato kitaip, tai nuomininkas naudojasi išnuomotu nekilnojamuoju daiktu kaip savininkas, tik iš esmės nedidina jo vertės, taip pat neturi teisės keisti jo tikslinės paskirties be savininko sutikimo. Jeigu nuomos objektas yra žemės sklypas, ilgalaikę nuomą nustatančiame akte gali būti numatyta nuomininko teisė statyti statinius ar sodinti sodinius, reikalingus žemei naudoti pagal paskirtį."

4. Išnagrinėkite pateiktų Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir Lietuvos Respublikos administracinės teisės pažeidimų kodekso teisės normas bei nurodykite, kokios rūšies yra jų dispozicijos – absoliučiai ar santykinai apibrėžtos?

„Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.100 straipsnis

Bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės pabaigos pagrindai

Bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė pasibaigia šiais pagrindais:

1) mirus vienam iš sutuoktinių;

2) vieną sutuoktinį paskelbus mirusiu ar pripažinus nežinia kur esančiu;

3) pripažinus santuoką negaliojančia;

4) nutraukus santuoką;

5) sutuoktiniams pradėjus gyventi skyrium (separacija);

6) teismo sprendimu padalijus bendrą turtą;

7) sutuoktinių susitarimu pakeitus įstatymų nustatytą turto teisinį režimą;

8) kitais įstatymų nustatytais atvejais.“

„Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.82 straipsnis

Butų ir kitų patalpų savininkų bendrosios dalinės nuosavybės teisė

1. Butų ir kitų patalpų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso namo bendro naudojimo patalpos, pagrindinės namo konstrukcijos, bendrojo naudojimo mechaninė, elektros, sanitarinė-techninė ir kitokia įranga.“

„Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.70 straipsnis

Turto pasidalijimo būdai

1. Įpėdiniai paveldėtą turtą gali pasidalyti bendru sutarimu iki įpėdinių teisių į daiktus įregistravimo viešame registre. Nekilnojamųjų daiktų padalijimas forminamas notarine sutartimi, ji turi būti įregistruota viešame registre. Įpėdiniams nesutarus dėl turto pasidalijimo, pagal kiekvieno jų ieškinį turtą padalija teismas.“

„Lietuvos Respublikos administracinės teisės pažeidimų kodekso 32 straipsnis

Atsakomybę už administracinį teisės pažeidimą sunkinančios aplinkybės

Atsakomybę už administracinį teisės pažeidimą sunkinančios aplinkybės yra šios:

1) teisės pažeidimas padarytas grupės asmenų. Organas (pareigūnas), atsižvelgdamas į atskirų asmenų dalyvavimo padarant teisės pažeidimą pobūdį ir laipsnį ar paramą išaiškinant pažeidimo padarymo aplinkybes ir jį padarant dalyvaujančius asmenis, gali jiems nepripažinti šios aplinkybės atsakomybę sunkinančia aplinkybe;

2) teisės pažeidimas padarytas dėl chuliganiškų paskatų;

3) teisės pažeidimas padarytas pasinaudojant stichine nelaime ar nelaimingu atsitikimu;

4) teisės pažeidimas sukėlė sunkias pasekmes ar didelį turtinį nuostolį;

5) pakartotinai per metus padarytas tokios pačios rūšies teisės pažeidimas, už kurį asmeniui jau buvo paskirta administracinė nuobauda;

6) teisės pažeidimas padarytas asmens, kuris pirmiau buvo padaręs nusikaltimą;

7) į teisės pažeidimą įtrauktas nepilnametis;

8) teisės pažeidimas padarytas neblaivaus asmens arba asmenų, apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų.

Organas (pareigūnas), skiriantis administracinę nuobaudą pagal administracinio teisės pažeidimo pobūdį, gali nepripažinti šios aplinkybės atsakomybę sunkinančia aplinkybe.

Lietuvos Respublikos įstatymai gali numatyti ir kitokias atsakomybę už administracinį teisės pažeidimą sunkinančias aplinkybes.

Šio straipsnio pirmojoje dalyje ir kituose įstatymuose nurodytos sunkinančios aplinkybės netaikomos tais atvejais, kai straipsnio dispozicijoje jos nurodomos kaip nusižengimą kvalifikuojanti aplinkybė.“

„Lietuvos Respublikos administracinės teisės pažeidimų kodekso 334 straipsnis. Vengimo atlikti nemokamus viešuosius darbus pasekmės

Asmeniui, piktybiškai vengiančiam atlikti nemokamus viešuosius darbus, teismas, įstaigos, kurios žinioje yra nemokamų viešųjų darbų vykdymas, teikimu gali pakeisti nemokamus viešuosius darbus administraciniu areštu. Nemokami viešieji darbai keičiami areštu skaičiuojant vieną arešto parą už tris nemokamų viešųjų darbų valandas, bet ne ilgesniu kaip trisdešimt parų.“

5. Išnagrinėkite pateiktas teisės normas ir nurodykite, kokios rūšies yra jų dispozicijos: paprastosios, aprašomosios, blanketinės ar nukreipiamosios:

„*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 419 straipsnis. Teismingumas*

Ieškinys dėl nekilnojamojo daikto valdymo pažeidimų pašalinimo paduodamas nekilnojamojo daikto buvimo vietos teismui, o dėl kilnojamojo daikto - vadovaujantis bendromis teismingumo taisyklėmis.“

„*Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.37 straipsnis. Sutartinėms prievolėms taikytina teisė*

1. Sutartinėms prievolėms taikoma prievolės šalių susitarimu pasirinkta teisė. Toks šalių susitarimas gali būti numatytas pagal šalių sudarytos sutarties sąlygas arba gali būti nustatomas pagal faktines bylos aplinkybes. Šalys savo susitarimu gali pasirinkti tam tikros valstybės teisę, kuri bus taikoma visai sutarčiai arba atskirai jos daliai ar atskiroms dalims.“

„*Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.57 straipsnis. Atsiskaitymų valiutai taikytina teisė*

1. Atsiskaitymų valiuta nustatoma pagal valstybės, kurioje turi būti atliktas mokėjimas, teisę, jeigu šalys savo susitarimu nėra pasirinkusios atsiskaitymų valiutos.

2. Visais kitais atvejais valiutai taikoma valiutos valstybės teisė.“

„Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.29 straipsnis. Daikto valdymo atsiradimas per kitą asmenį

Jeigu perduodantysis valdyti daiktą per kitą asmenį turėjo tikslą perduoti jį konkrečiam asmeniui, tai šiam perduoto daikto valdymas

atsiranda ir tada, jeigu asmuo, per kurį perduodamas daiktas, norėtų įsigyti daiktą sau ar dar kitam asmeniui.“

„Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.65 straipsnis. Lobis

(...)

6. Jeigu istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę turintis lobis yra paimamas pagal įstatymą visuomenės poreikiams, asmenims, turintiems teisę pagal šį straipsnį įgyti nuosavybėn lobį ar jo dalį sudarančius daiktus, turi būti teisingai atlyginama.“

6. Pateikite pasyviai negatyvių sankcijų pavyzdžių.
7. Ar asmens apdovanojimas valstybiniu ordinu po mirties yra sankcija?
8. Kokią sankciją pritaiko teismas skirdamas piniginę baudą?
9. Kur yra sankcija ir kokios jos rūšys:

„Jeigu daikto priklausiniai ir dokumentai nebuvo perduoti, o be jų panaudos gavėjas negali naudoti daikto pagal paskirtį arba daikto naudojimas be priklausinių ir dokumentų panaudos gavėjui netenka prasmės, tai panaudos gavėjas turi teisę reikalauti iš panaudos davėjo perduoti jam daikto priklausinius ir dokumentus arba nutraukti sutartį ir reikalauti, kad panaudos davėjas atlygintų nuostolius“.

10. Išstudijuokite įvairių tarnybų, pareigūnų profesinę veiklą reglamentuojančius teisės aktus, taip pat Mykolo Romerio universiteto Statutą ir studijų tvarką reglamentuojančius dokumentus bei pateikite drausminių nuobaudų pavyzdžių.
11. Išnagrinėję dvinarės ir trinarės teisės normos santykį remdamiesi tekstine ir logine teisės normos struktūra, pateikite šių normų pavyzdžių.

14 tema. **Teisės normų klasifikacija**

? Kontroliniai klausimai

1. Kokia teisės normų klasifikavimo reikšmė?
2. Išvardinkite teisės normų rūšis pagal galiojimo apimtį.
3. Kokios yra teisės normų rūšys pagal atliekamas funkcijas?
4. Pateikite operatyvinių teisės normų sampratą.
5. Paaiškinkite, kas yra definicinės teisės normos.
6. Kaip klasifikuojamos teisės normos pagal įkūnyto paliepimo pobūdį? Paaiškinkite (apibūdinkite) išvardintas rūšis.
7. Išvardinkite, kokiomis taisyklėmis vadovaujantis įveikiama teisės normų kolizija.
8. Pateikite kolizinių teisės normų sampratą.
9. Ar teisės normų konkurencija yra teisės normų aktų netobulumo pasekmė?

Užduotys

1. Pateikite įvairių teisėkūros subjektų išleistų administracinių teisės normų pavyzdžių.
2. Pateikite skirtingų teisės šakų imperatyviųjų teisės normų pavyzdžių.
3. Pateikite baudžiamosios teisės dispozityviųjų teisės normų pavyzdžių.
4. Pateikite deklaratyviųjų teisės normų pavyzdžių.
5. Nustatykite šios teisės normos rūšis pagal teisinio reguliavimo metodą, pagal atliekamas funkcijas, pagal galiojimo apimtį bei pagal įkūnyto paliepimo pobūdį:

"Dirbtinio apvaisinimo sąlygas, būdus, tvarką, taip pat vaiko, gimusio dirbtinio apvaisinimo būdu, motinystės ir tėvystės klausimus reglamentuoja kiti įstatymai."

6. Ar Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencijos skirtinguose straipsniuose - 2 str. ir 17 str. 2 p. - yra užfiksuota teisės normų kolizija arba konkurencija? Jei taip, išspręskite ją.

Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija

„2 straipsnis – Žmogaus viršenybė

Žmogaus interesai ir gerovė yra svarbesni už išimtinius visuomenės ar mokslo interesus.“

„*17 straipsnis – Negalinčių sutikimo moksliniams tyrimams duoti asmenų apsauga*

2. Išimties tvarka ir laikantis įstatymų nustatytų apsaugos sąlygų, tais atvejais, kai mokslinių tyrimų rezultatai potencialiai negali duoti tiesioginės naudos atitinkamo asmens sveikatai, tokie moksliniai tyrimai gali būti leidžiami laikantis šio straipsnio 1 dalies i, iii, iv ir v punktuose išdėstytų sąlygų ir toliau nurodytų papildomų sąlygų:

i) moksliniais tyrimais siekiama, akivaizdžiai patobulinus asmens būklės, ligos ar sutrikimo mokslinį supratimą, padėti galiausiai gauti rezultatus, galinčius būti naudingus atitinkamam asmeniui arba kitiems tos pačios amžiaus kategorijos ar ta pačia liga sergantiems, arba tą patį sutrikimą turintiems, arba tokios pat būklės asmenims;

ii) moksliniai tyrimai yra susiję tik su minimaliu pavojumi ir minimalia našta atitinkamam asmeniui.“

7. Įdėmiai išnagrinėkite Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.478 str. ir 6.547 str. normas ir argumentuotai pagrįskite jų tarpusavio santykį teisės normų kolizijos ir konkurencijos požiūriu.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

„6.478 straipsnis. Sutarties forma

1. Nuomos sutartis ilgesniam kaip vienerių metų terminui turi būti rašytinė.

2. Nekilnojamųjų daiktų nuomos sutartis, sudaryta ilgesniam kaip vienerių metų terminui, prieš trečiuosius asmenis gali būti panaudota tik tuo atveju, jeigu ji įstatymų nustatyta tvarka įregistruota viešame registre.“

„6.547 straipsnis. Žemės nuomos sutarties forma

1. Žemės nuomos sutartis turi būti rašytinė.

2. Šalys gali panaudoti žemės nuomos sutartį prieš trečiuosius asmenis tik įregistravusios ją viešame registre įstatymų nustatyta tvarka.

3. Prie žemės nuomos sutarties turi būti pridėtas nuomojamo žemės sklypo planas, o kai žemė nuomojama iki trejų metų, – žemės sklypo schema. Šie dokumentai yra žemės nuomos sutarties neatskiriama dalis.“

8. Išnagrinėkite Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 str. 1 d. ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 2 punkto nuostatas ir įvertinkite jas teisės normų kolizijos ir konkurencijos požiūriu. Kokioms teisės normų rūšims jas priskirtumėte?

„Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 str.

Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai.

Galioja tik paskelbti įstatymai.

Įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės.“

„Lietuvos Respublikos Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ 2 punktas

Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.“

15 tema. **Teisės normų išreiškimo (materializavimo) forma**

Kontroliniai klausimai

1. Kaip tinkamai reikėtų vartoti terminą „teisės šaltinis“?
2. Pateikite teisės formos sampratą ir išvardinkite jos rūšis.
3. Kaip keičiasi papročio apimtis ir juridinė galia jį sankcionuojant?
4. Kokiomis aplinkybėmis grindžiama teisinio precedento taikymo būtinybė?

Užduotys

1. Ar Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinis Įstatymas Lietuvos Respublikos piliečiui yra teisinės minties šaltinis ar teisės forma?
2. III Lietuvos Statutas yra teisinės minties šaltinis ar teisės forma?
3. Ar Koranas Lietuvos Respublikoje gyvenančiam Irano piliečiui yra teisinės minties šaltinis ar teisės forma?
4. Ar šis XII lentelių įstatymas gali būti laikomas šiuolaikinės teisinės minties šaltiniu: „Trečiąją turgaus dieną tegul sukapoja skolininką į gabalus. Jeigu nukirs daugiau ar mažiau nei priklauso, tegul nebūna tai laikoma kalte”.
5. Kaip keitėsi teisinio papročio vaidmuo istorijos eigoje? (žr. Lastauskienė G., Šimašius R. *Teisinio papročio reikšmė teisiniame reguliavime*. // Jurisprudencija: Mykolo Romerio universitetas, T. 24 (16), 2002. P. 204-216.)
6. Nurodykite pagrindinius teisinio papročio bruožus bei skirtumus bendrojoje ir kontinentinėje teisės tradicijose. (žr. Lastauskienė G., Šimašius R. *ten pat*.)
7. Kokia teisinio papročio reikšmė tarptautiniuose santykiuose? (žr. Lastauskienė G., Šimašius R. *ten pat*)

8. Ar tie papročiai, kurie nėra sankcionuoti teisėkūros institucijos, tačiau kuriais vadovaujasi teisinės sutarties šalys, yra teisiniai papročiai? Ar turi reikšmę vadovavimusi tam tikru papročiu mastas (visuotinumas)? Ar keičiasi situacija šalims sutartyje nurodžius arba nenurodžius, kad bus vadovaujamasi tam tikrais papročiais?

9. Savarankiškai išstudijuokite įvairius teisės aktus – nacionalinius ir tarptautinius bei pateikite teisinių papročių pavyzdžių.

10. Išstudijuokite Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.4 str. normą ir nurodykite, ar joje kalbama apie paprotį, ar apie teisinį paprotį?

„Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.4 straipsnis. Papročiai

1. Įstatymų ar sutarčių nustatytais atvejais civiliniai santykiai reglamentuojami pagal papročius.

2. Papročiai netaikomi, jeigu jie prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms arba sąžiningumo, protingumo ar teisingumo principams.“

11. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina nurodykite, kokiais argumentais yra pagrindžiamas teisinis precedento egzistavimas Lietuvos Respublikoje bei kontinentinėje teisės tradicijoje? (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimą)

12. Pateikite teisminio bei administracinio precedento pavyzdžių.

13. Viduramžiais Anglijos magistratų teismai už pinigų padirbinėjimą bausdavo mirtimi. Kaip, sekdamas teisinio precedento tradicija, analogiškoje byloje turi pasielgti Anglijos magistratų teismas dabar?

14. Ar Lietuvos krepšinio lygos žaidėjų profesinės sąjungos sutartis su Lietuvos krepšinio lygos administracija gali būti vadinama normine sutartimi?

16 tema. **Teisės aktas ir jo rūšys**

? Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisės aktai? Kokios pagrindinės jų rūšys?
2. Ar visų teisės aktų struktūra vienoda?
3. Kokie požymiai būdingi įstatymams? Išvardinkite juos.
4. Kuo konstituciniai įstatymai skiriasi nuo paprastųjų įstatymų?
5. Paaiškinkite, kas yra organiniai įstatymai.
6. Kokie teisės aktai turi įstatymų galią? Kodėl jiems suteikta tokia galia?
7. Pateikite įstatymų lydimųjų aktų (poįstatyminių teisės aktų) sampratą.
8. Ar teisės aktai funkcionuoja kaip vientisa sistema? Kas nustato Lietuvos Respublikos teisės aktų sistemą?
9. Kokias funkcijas vykdo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, garantuodamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį vientisumą?
10. Kokios pasekmės bus Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui pripažinus, kad teisės aktas yra nekonstitucinis, t.y. prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ar įstatymams?
11. Kada įsigalioja:
    - Lietuvos Respublikos įstatymai?
    - Vyriausybės nutarimai?
    - Konstitucinio Teismo nutarimai?
12. Kada baigiasi teisės normų aktų galiojimas?
13. Ar teisės normų aktai galioja atgal? Kodėl?
14. Pateikite geografinę ir teisinę Lietuvos teritorijos sampratas.
15. Kas yra imunitetas ir kas jį turi?

Užduotys

1. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19, 20, 21, 22, 23, 31, 34 str. nurodyta, kad tam tikri teisiniai santykiai turi būti reguliuojami įstatymais. Ar gali būti šie santykiai reguliuojami įstatymų lydimaisiais teisės aktais?
2. Ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str. 3 dalyje suformuluota teisės norma nurodo, kad teisėjai negali remtis įstatymų lydimaisiais teisės aktais bei teisės principais?

   „Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str.
   Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai.
   Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi.
   Teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo.
   Teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu.“

3. Ar Prezidentas gali vetuoti tautos referendumu priimtą įstatymą?
4. Ar Lietuvos Respublikos Konstitucija įsigaliojo iš karto po to, kai už jos priėmimą balsavo daugiau kaip pusė rinkimų teisę turinčių Lietuvos Respublikos piliečių?
5. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija, atskleiskite Lietuvos konstitucinių įstatymų doktriną (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimą).
6. Kokie konstituciniai įstatymai yra priimti Lietuvos Respublikoje?
7. Ar skiriasi konstituciniai aktai, numatyti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 str. ir esantys Konstitucijos sudedamąja dalimi, nuo konstitucinių įstatymų, priimtų pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 str. 3 dalį?
8. Kokiai teisės aktų rūšiai priskirtumėte Lietuvos advokatų etikos kodeksą, priimtą 2005 m. balandžio 8 d. visuotiniame advokatų susirinkime bei paskelbtą Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-345?
9. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 str. nurodykite, ar jame nurodyti įstatymai savo juridine galia yra lygūs Konstitucijai?

   „*Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 str.*
   Lietuvos Respublikos Konstitucijos sudedamąja dalimi yra:

1991 m. vasario 11 d. Konstitucinis įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“;

1992 m. birželio 8 d. Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“;

1992 m. spalio 25 d. Įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“;

2004 m. liepos 13 d. Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“.“

10. Kaip sprendžiama tarptautinių sutarčių ir nacionalinės teisės nuostatų kolizija? Atsakymą argumentuokite Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimą). Koks Lietuvos Respublikos teisės aktų, išskyrus Konstituciją, ir Tarptautinės migracijos organizacijos konstitucijos, priimtos 1953 m. spalio 19 d., Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotos 1998 m. spalio 13 d., santykis? Koks jos santykis su Lietuvos Respublikos Konstitucija?

11. Palyginkite Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str. ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 1 str. normas. Kokia juridine galia norma pasižymi Teismų įstatymo 1 str. norma?

„*Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str.*
Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai.
Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi.
Teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo.
Teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu.”

„Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 1 str. Teisingumo vykdymas
1. Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai.
2. Teismai sprendimus bylose priima Lietuvos Respublikos vardu.
3. Bylose teismų priimtus sprendimus gali peržiūrėti tik teismas ir tik įstatymų nustatyta tvarka.“

12. Išdėstykite teisės aktus pagal jų juridinę galią:

Asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymas (Lietuvos Respublikos Seimas/Įstatymas/X-1262/2007-07-04);

Dėl įgaliojimų suteikimo V. Blinkevičiūtei (Lietuvos Respublikos Prezidentas/Dekretas/1K-1067/2007-07-18);

Baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198(1), 198(2), 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir Kodekso papildymo 256(1), 257(1) straipsniais įstatymas (Lietuvos Respublikos Seimas/Įstatymas/X-1233/2007-06-28);

Dėl užsienyje įgytų kvalifikacijų nevertinimo skubos tvarka (Studijų kokybės vertinimo centras/Įsakymas/1-106/2007-07-16);

Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais pakeitimas (Tarptautinius dokumentus pasirašiusios šalys/ Konvencija/2005-05-27);

Dėl Balsavimo internetu diegimo programos patvirtinimo (Lietuvos Respublikos Vyriausybė/Nutarimas/759/2007-07-11).

Dėl padėkos (Vilniaus miesto savivaldybės meras/Potvarkis/22-193/2007-07-02);

Kultūros rėmimo fondo įstatymas (Lietuvos Respublikos Seimas/ Įstatymas/X-1260/2007-07-04);

Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl Lietuvos ir Lenkijos jaunimo mainų fondo (Tarptautinius dokumentus pasirašiusios šalys/Susitarimas/2007-06-01);

Dėl Tatjanos Michniovos komandiruotės į Sankt Peterburgą (Rusija) (Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorius/Įsakymas/ 42-200/2007-07-02);

Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo (Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos/Įsakymas/3K-97/2007-07-18);

Dėl Klaipėdos regiono plėtros tarybos pirmininko ir pavaduotojo rinkimo (Apskrities viršininkas/Įsakymas/6.1-1/2007-07-04);

Dėl Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui (Lietuvos Respublikos Vyriausybė/Nutarimas/760/2007-07-11).

13. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstituciniu aktu „Dėl narystės Europos Sąjungoje“ nurodykite Europos Sąjungos direktyvos vietą Lietuvos teisės aktų hierarchijoje.

14. Nurodykite Europos Sąjungos (Mastrichto) sutarties vietą Lietuvos Respublikos teisės aktų sistemoje. (žr. Europos Sąjungos portalą)

15. Paaiškinkite, kokie bendrieji reikalavimai teisės aktų skelbimui yra numatyti Konstitucijoje. Kokie gali būti numatyti ypatumai ypač didelės apimties teisės aktų skelbimui? (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimą).
16. Paaiškinkite teisės aktų negaliojimo atgal principo turinį, jo išimtis remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 11 d. nutarimą).
17. Remdamiesi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso V knygos normomis atsakykite, ar nenotarine forma sudarytas testamentas yra įstatymo galią turintis teisės aktas?
18. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucija bei Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymu atsakykite, ar Lietuvos Respublikos Prezidentas turi teisę skelbti amnestiją?
19. Kokiai aktų rūšiai priskirtinas kasos čekis, egzamino perlaikymo lapelis?
20. Ar užsienio valstybės ambasados diplomatinis automobilis, esantis Lietuvos Respublikoje, yra laikomas užsienio valstybės teritorija?
21. Kokie būtų Lietuvos Respublikos veiksmai, jei *persona non grata* paskelbtas diplomatinį imunitetą turintis asmuo neišvyktų iš Lietuvos Respublikos teritorijos?
22. Tam, kad imunitetą turinčiam Seimo nariui X galėtų būti iškelta baudžiamoji byla, turėjo būti gautas Seimo leidimas. Šis leidimas buvo gautas, teisme Seimo narys pripažintas kaltu ir nuteistas laisvės atėmimo bausme. Jam atliekant bausmę išaiškėjo, kas X tebėra Seimo narys, gauna Seimo nario atlyginimą, taigi – toliau tebėra tautos išrinktas ir tam tikrą piliečių (jo rinkėjų) dalį atstovaujantis asmuo. Iškilo klausimas dėl šios situacijos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 56 str. 2 daliai. Siekiant panaikinti šią koliziją Seime buvo inicijuotas balsavimas dėl X Seimo nario mandato panaikinimo. Balsavimas baigėsi nesėkmingai, mandatas nebuvo panaikintas, tad iki kadencijos pabaigos, net ir atlikdamas bausmę laisvės atėmimo įstaigoje, minėtas asmuo išliko Seimo nariu. Pakomentuokite šią situaciją.
23. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymu, apibūdinkite teisėjo imuniteto panaikinimo tvarką bei teisines pasekmes. Ar gali asmuo, pašalintas iš teisėjo pareigų apkaltos proceso tvarka, dirbti teisinį darbą? Ar jis gali vėl tapti teisėju?

24. Išspręskite užduotį:

„Pilietis, įvykdęs tam tikrą veiką trečią valandą ryto, sužino, kad tą pačią dieną įsigaliojo įstatymas, pagal kurį jo atlikta veika laikoma teisės pažeidimu. Teisme pilietis nurodo, kad jis objektyviai negalėjo žinoti, jog jo atliekama veika yra pažeidimas, nes „Valstybės žinias“ jis galėjo įsigyti tik septintą valandą ryto, t.y. tuomet, kai atsidaro spaudos kioskai.“

Atsakymą argumentuotai pagrįskite bei, remdamiesi nurodyta situacija atsakykite, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 70 str. 1 dalies norma dėl įstatymų įsigaliojimo laiko neprieštarauja teisės principui „galioja tik paskelbti įstatymai“.

„Lietuvos Respublikos Konstitucijos 70 str.

Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena.

Kitus Seimo priimtus aktus ir Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas. Šie aktai įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo, jeigu pačiais aktais nenustatoma kita įsigaliojimo tvarka.“

25. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucija bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymu, atsakykite:
    - kokie gali būti bylų dėl teisės akto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai nagrinėjimo pagrindai?
    - kas turi teisę kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą?
    - ar Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas tiria viso teisės akto, ar tik jo dalies atitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai ar įstatymui?
    - ar galima skųsti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą? Ar galima įveikti jo galią pakartotinai priimant teisės aktą?
    - ar galima peržiūrėti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą, kieno iniciatyva ir dėl kokių priežasčių?
    - kas gali oficialiai aiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą? Kieno iniciatyva?
26. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucija bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymu, apibūdinkite įstatymo pripažinimo prieštaraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai procesą bei teisines pasekmes.

17 tema. **Teisės sistema**

Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisės sistema?
2. Kuo skiriasi teisės sistemos sudarymo metodai - subordinacija ir koordinacija?
3. Kas yra teisės pošakis ir kuo jis skiriasi nuo teisės instituto?
4. Pateikite teisės šakos sampratą. Kaip jos skirstomos (klasifikuojamos)?
5. Kokios yra savarankiškos teisės šakos atsiradimo sąlygos?
6. Koks teisės principų santykis su teisės sistema?
7. Kas yra teisinė sistema? Kokios yra teisinių sistemų rūšys? Ar pasaulinės teisinės sistemos gali būti įvardijamos teisinėmis tradicijomis? Apibūdinkite romanų - germanų pasaulinę teisinę sistemą.

Užduotys

1. Remdamiesi Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. VIII-810 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“, atskleiskite Lietuvos teisinės sistemos struktūrinius elementus.
2. Konkurencijos teisė yra šaka ar pošakis? Argumentuokite.
3. Kokios teisės šeimos sudaro Vakarų teisės tradiciją? Kokie teisiniai požymiai jas sieja? Kokie kriterijai leidžia atskirti Vakarų ir kitas teisės tradicijas? (žr.: Zweigert K., Kotz H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2002)
4. Kur ir kam galioja induistinė teisė? Kaip induizme yra pateisinamas socialinės nelygybės egzistavimas?
5. Kokiais šaltiniais remiasi islamo teisė? Kokia pagrindinė užduotis yra keliama musulmonui teisininkui ir kuo, gnoseologine prasme, ji skiriasi nuo Vakarų teisės tradicijos teisininko užduoties?

6. Apibūdinkite pagrindinius konfliktų sprendimo būdus konfucionizmo tradicijoje.
7. Kokie bendri bruožai vienija visas nevakarietiškas teisės tradicijas? Kokie esminiai bruožai jas skiria nuo Vakarų teisės tradicijos? Kokie bruožai bendri tiek nevakarietiškoms, tiek ir Vakarų teisės tradicijai?

© MRU

18 tema. **Teisės aktų sisteminimas ir jo rūšys**

Kontroliniai klausimai

1. Pateikite teisės aktų sisteminimo sampratą bei išvardinkite teisės aktų sisteminimo principus.
2. Kokios yra formalaus, techninio pobūdžio teisės normų aktų sisteminimo rūšys?
3. Išvardinkite ir apibūdinkite inkorporacijos rūšis pagal leidžiamų rinkinių juridinę galią, pagal tekstų išdėstymo pobūdį bei pagal aprėpiamos medžiagos apimtį.
4. Ar konsolidacijos būdu sukurtą aktą teisėkūros institucija tvirtina kaip savarankišką teisės normų išraiškos formą? Koks ankstesnių pavienių tos srities teisės aktų likimas?
5. Kokie požymiai būdingi kodifikacijai?

Užduotys

1. Kokiai iš teisės aktų sisteminimo rūšių priskirtumėte knygų leidyklos „Mūsų saulužė“ išleistą rinkinį „Darbo teisė“, kuriame yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos darbo kodekso, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymo, taip pat įstatymų lydimųjų teisės aktų nuostatos?
2. Kokiai iš teisės aktų sisteminimo rūšių priskirtumėte Mykolo Romerio universiteto statutą?
3. Kokiai iš teisės aktų sisteminimo rūšių priskirtumėte Teisinės informacijos centro prie Teisingumo ministerijos išleistą „Etikos kodeksų rinkinį“?
4. Ar galima viena iš kodifikacijos rūšių laikyti Lietuvos advokatų etikos kodeksą?

5. Ar galima viena iš kodifikacijos rūšių laikyti 2005 m. balandžio 15 d. įvykusiame visuotiniame žurnalistų ir leidėjų susirinkime priimtą Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą, kuris paskelbtas žurnalistų etikos inspektoriaus 2005 m. birželio 10 d. sprendimu?
6. Pateikite oficialiosios bei neoficialiosios teisės aktų inkorporacijos pavyzdžių.
7. Nurodykite teisės aktų konsolidavimo Lietuvos Respublikoje atvejus.
8. Ar gali egzistuoti nesusisteminti teisės aktai?

MRU ©

19 tema. **Pereinamasis lygmuo: nuo teisės normų prie teisinių santykių**

Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisės normų aiškinimas? Iš kokių stadijų jis susideda?
2. Ar teisės normų aiškinimas turi būti grindžiamas teisės samprata? Kodėl?
3. Išvardinkite teisės normų aiškinimo priežastis.
4. Apibūdinkite dažniausiai taikomus teisės normų aiškinimo būdus.
5. Į kokias rūšis skirstomas teisės normų aiškinimas pagal teisės normų aiškinimo subjektą?
6. Koks teisės aiškinimo aktų santykis su teisės normų aktais?

Užduotys

1. Išspręskite užduotį: Irano Islamo Respublikos pilietis tampa Lietuvos Respublikos piliečiu ir tuo pačiu netenka buvusios pilietybės. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str., nustatančiu, kad „šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“, 26 str. įtvirtinančiu, kad „minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė nevaržoma“ bei Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 1 straipsniu, kuriame įtvirtintas siekis uždrausti bet kokią tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją, naujasis Lietuvos Respublikos pilietis pareikalauja, kad iš Irano į Lietuvos Respubliką būtų leista atvykti jo nepilnamečiams vaikams, o taip pat abiems jo žmonoms, su kuriomis jis teisėtai susituokė pagal Irano Islamo Respublikos įstatymus dar būdamas Irano piliečiu. Jų santykius naujasis Lietuvos Respublikos pilietis reikalauja laikyti šeimos teisiniais santykiais. Kokį atsakymą pateiktumėte minėtam piliečiui vadovaudamasis nurodytais įstatymais bei šeimos teisės normomis?
2. Kokio pobūdžio Civilinio kodekso normų aiškinimas (jo rūšis) yra išreikštas leidyklos „Justitia“ išleistame Civilinio kodekso komentare?
3. Ar jūs esate teisės normų aiškinimo subjektas?

4. Ar advokato atliekamas bylos aplinkybių aptarimas su teisinio išsilavinimo neturinčiu klientu gali būti vadinamas teisės aiškinimu?

5. Ar galimas plečiamasis teisės normų aiškinimas civilinėje teisėje? Kokiose teisės šakose šis teisės aiškinimo būdas yra draudžiamas ir kodėl?

6. Remdamiesi lingvistiniu metodu paaiškinkite Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.170 str. normą:

„*Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.170 str. Ofertos pabaiga*
Oferta netenka galios, kai atsisakymą ją akceptuoti gauna oferentas arba per nustatytą terminą negauna atsakymo.“

7. Nurodykite, kokias nevienareikšmes sąvokas, esančias Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 str., būtina tiksliai išaiškinti.

„*Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 str. Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas*

1. Tas, kas vairuodamas kelių transporto priemonę pažeidė kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisykles, jeigu dėl to įvyko eismo įvykis, dėl kurio buvo nesunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas, kas vairavo kelių transporto priemonę būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir pažeidė kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisykles, jeigu dėl to įvyko eismo įvykis, dėl kurio buvo nesunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata arba nukentėjusiam asmeniui padaryta didelės turtinės žalos, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

3. Tas, kas vairuodamas kelių transporto priemonę pažeidė kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisykles, jeigu dėl to įvyko eismo įvykis, dėl kurio buvo sunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

4. Tas, kas padarė šio straipsnio 3 dalyje numatytą veiką būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, baudžiamas laisvės atėmimu iki šešerių metų.

5. Tas, kas vairuodamas kelių transporto priemonę pažeidė kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisykles, jeigu dėl to įvyko eismo įvykis, dėl kurio žuvo žmogus, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

6. Tas, kas padarė šio straipsnio 5 dalyje numatytą veiką būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

7. Asmuo atsako pagal šio straipsnio 1–6 dalis tik tais atvejais, kai jose numatytos veikos yra padarytos dėl neatsargumo.

8. Laikoma, kad asmuo yra apsvaigęs nuo alkoholio, kai jo kraujyje yra 0,4 promilės ir daugiau alkoholio.

9. Šiame straipsnyje nurodytos kelių transporto priemonės yra visų rūšių automobiliai, traktoriai, kitos savaeigės mašinos, troleibusai, motociklai ir kitos mechaninės transporto priemonės.“

© MRU

20 tema. **Teisės normų įgyvendinimas**

Kontroliniai klausimai

1. Kas (kokios akcijos) sudaro teisės normų įgyvendinimą?
2. Kokia pareigūno teisinio statuso įgyvendinimo specifika?
3. Ar gali taikyti teisę privatus asmuo?
4. Kuo pozityvioji teisės taikymo forma skiriasi nuo negatyviosios? Kuo šios teisės taikymo formos sutampa?
5. Išvardinkite ir apibūdinkite keturias pagrindines teisės taikymo stadijas.
6. Ar nerašytinis aktas gali būti laikomas teisės taikymo aktu?
7. Kokios nuostatos išdėstomos konstatuojamojoje ir motyvuojamojoje teisės taikymo akto dalyse?
8. Apibūdinkite teisės spragos ir teisės analogijos santykį.
9. Kuo įstatymo analogija skiriasi nuo teisės analogijos?
10. Nurodykite, kuo teisės taikymo aktas skiriasi nuo teisės normų akto.
11. Kokia teisės taikymo principų paskirtis?

Užduotys

1. Kokį teisės aktą priima Lietuvos Respublikos Prezidentas, realizuodamas savo diskrecijos teisę suteikti tam tikram asmeniui pilietybę už nuopelnus Lietuvai?
2. Ar teisėjo sprendimas nutraukti ikiteisminį tyrimą yra teisės taikymo aktas? Remdamiesi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212 - 215 str. argumentuotai pagrįskite atsakymą.
3. Ar Mykolo Romerio universiteto rektorius turi teisę nepriimti teisės taikymo akto, t.y. neišleisti įsakymo dėl studento priėmimo į studijas šiam

įvykdžius visus priėmimo į Mykolo Romerio universitetą taisyklėse nurodytus reikalavimus?

4. Ar kelių policijos pareigūnas turi teisę patraukti asmenį administracinėn atsakomybėn remdamasis tik Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu, nepriimdamas teisės taikymo akto?
5. Apibūdinkite teisės taikymo ir teisėkūros procesų skirtumus.

© MRU

21 tema. **Trečiasis teisės egzistavimo lygmuo: teisiniai santykiai**

? Kontroliniai klausimai

1. Pateikite teisinių santykių sampratą.
2. Ar teisinis santykis visuomet atsiranda teisės normos pagrindu?
3. Kokios prielaidos yra būtinos, kad atsirastų konkretus teisinis santykis?
4. Kas yra juridiniai (teisės) faktai? Kur jie nurodomi, išdėstomi? Kokios jų rūšys ir teisinė reikšmė?
5. Ar potvynis ir gaisras yra teisiniai faktai?
6. Kuo teisnumas skiriasi nuo veiksnumo?
7. Palyginkite fizinių ir juridinių asmenų teisinį subjektiškumą.
8. Ar žmogus gali būti teisinių santykių objektu?
9. Ar teisės normų nesilaikymas yra teisinis santykis?
10. Koks objektinės teisės turinys (iš ko ji susideda)?
11. Kokia subjektinės teisės struktūra?
12. Kuo absoliutūs teisiniai santykiai skiriasi nuo santykinių teisinių santykių?

Užduotys

1. Ar draugystės ir šeimyniniai santykiai yra teisiniai santykiai? Ar apsikeitimas vestuviniais žiedais yra teisinis faktas? Pasiremkite Lietuvos Respublikos civilinio kodekso III knygos normomis.
2. Ar potvynis ir gaisras yra teisiniai faktai? Kokiu būdu nuo žmogaus valios nepriklausantis įvykis – žemės drebėjimas - gali tapti teisiniu faktu, t.y. žmonių tarpusavio santykių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo prielaida? Ar teisiniu faktu yra pats įvykis, ar jo įregistravimas teisiniame

dokumente (pvz., teisės taikymo akte)? Gal dokumentas - tai tik teisinio fakto patvirtinimas?

3. Ar apsilankymas kirpykloje yra teisinis santykis? Jei taip, kas yra šio santykio objektas?
4. Ar tarp užsieniečio, klausiančio kelio Vilniaus gatvėje, ir jam atsakančio Lietuvos Respublikos piliečio vyksta teisinis santykis?
5. Ar asmuo, matantis kaip vyksta vagystė prekybos centre, yra baudžiamojo teisinio santykio subjektas?
6. Ar teisės studentas, atliekantis praktiką bei stebintis teismo posėdį, kuriame nagrinėjama civilinė teisinė byla, yra šio civilinio procesinio teisinio santykio dalyvis?

MRU ©

22 tema. **Teisėtas elgesys**

? Kontroliniai klausimai

1. Kokie yra objektyvieji ir subjektyvieji teisėto elgesio požymiai?
2. Kuo marginalinis teisėtas elgesys skiriasi nuo konformistinio?
3. Pateikite teisės pažeidimo sampratą ir iš jos išplaukiančius teisės pažeidimo požymius.
4. Kokie yra objektiniai teisės pažeidimo požymiai?
5. Paaiškinkite terminus „veika“, „veikos motyvai“, „veikos tikslai“, „kaltė“.
6. Į kokias rūšis skirstomi visi teisės pažeidimai?

Užduotys

1. Kokį teisės pažeidimą įvykdo trylikos metų asmuo, atėmęs iš kito tokio paties amžiaus asmens jam priklausantį daiktą? Išnagrinėję Lietuvos Respublikos civilinio, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų bendrųjų dalių normas pagrįskite atsakymą.
2. Ar galima kvalifikuoti teisės pažeidimą, jeigu dešimties metų moksleivis prekiauja mokykloje narkotinėmis medžiagomis? Išnagrinėję Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų bendrųjų dalių normas pagrįskite atsakymą.
3. Ar asmens įžeidimas yra teisės pažeidimas? Pasiremkite Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies normų analize.
4. Ar asmens kūno sužalojimas bokso ringe yra teisės pažeidimas? Atsakymą pagrįskite.

23 tema. **Teisinė atsakomybė**

Kontroliniai klausimai

1. Ar yra ryšys tarp terminų „atsakomybė“ ir „pareiga“? Jei taip, koks tas tarpusavio santykis?
2. Ar galima teisinę atsakomybę apibūdinti kaip procesą? Kodėl?
3. Ar asmens apdovanojimas vardiniu ginklu bus laikomas pozityviaja teisine atsakomybe?
4. Ar teismo pripažintam psichiškai nesveiku asmeniui gali būti taikoma teisinė atsakomybė?
5. Kokia teisinės atsakomybės principų paskirtis (tikslai)?
6. Apibūdinkite proporcingumo ir tikslingumo principus.

Užduotys

1. Kokiai iš teisinės atsakomybės rūšių priskirtumėte šias žurnalistų ir leidėjų organizacijų atstovų susirinkime patvirtinto Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso, kuris paskelbtas 2005 m. birželio 10 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimu, VI dalies normas?

„*Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas*
VI. Atsakomybė už žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimus
69 straipsnis.
Žurnalistas, viešosios informacijos rengėjas privalo laikytis šiame kodekse nustatytų profesinės etikos normų.
70 straipsnis.
Tokia žurnalisto veikla, kai pažeidžiamos šio kodekso nuostatos, yra pagrindas:
1) viešosios informacijos rengėjo administracijai tokiam žurnalistui taikyti drausminio poveikio priemones;

2) profesiniam žurnalistų susivienijimui, tokį jam priklausantį žurnalistą pašalinti iš susivienijimo;

3) suinteresuotiems asmenims ginti savo pažeistas teises;

4) taikyti kitas įstatymų nustatytas sankcijas.

71 straipsnis.

Tokia viešosios informacijos rengėjo veikla, kai pažeidinėja šio kodekso nuostatas, yra pagrindas:

1) Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai priskirti jį profesinės etikos nesilaikančių viešosios informacijos rengėjų kategorijai;

2) suinteresuotiems asmenims ginti savo pažeistas teises;

3) taikyti kitas įstatymų nustatytas sankcijas.

72 straipsnis.

Šį kodeksą pažeidęs žurnalistas, viešosios informacijos rengėjas privalo paskelbti toje pačioje visuomenės informavimo priemonėje atitinkamą Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos sprendimą, o atskirais atvejais, kai būtina užtikrinti pagrindinių visuomenės informavimo principų laikymąsi – žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimo rezoliucinę dalį.

73 straipsnis.

Jei viešosios informacijos rengėjas per dvejus metus nuo šio kodekso patvirtinimo jo nepažeidė, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija tokiam viešosios informacijos rengėjui (ar jo padaliniui) gali suteikti teisę naudoti šios komisijos įsteigtą ypatingą garbės žymenį arba tokią teisę panaikinti, kai viešosios informacijos rengėjas pažeidžia šį kodeksą.

74 straipsnis.

Žurnalistai ir viešosios informacijos rengėjai, saugodami savo profesinę garbę ir prestižą turi stiprinti savitvarką visuomenės informavimo srityje.“

2. Kokiu atveju moralės normų nesilaikymas sukelia teisines pasekmes? Ar Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodekso nuostatų pažeidimas galėtų būti laikomas teisinės atsakomybės pagrindu?

3. Ar priskirtina kuriai nors teisinės atsakomybės rūšiai Krepšinio federacijos paskirta piniginė bauda profesionaliam sportininkui už nesportinį elgesį? Jei taip, kokia teisės norma remiasi ši federacija?

4. Ar gali būti vykdomas baudžiamasis persekiojimas prieš asmenį, jeigu jo veiksmai neatitinka baudžiamajame įstatyme įtvirtintos konkrečios nusikaltimo sudėties?

5. Ar raudonos kortelės parodymas futbolo žaidėjui ir uždraudimas dalyvauti kitose rungtynėse yra teisinė nuobauda? Ar keičiasi teisinė situacija, jei komandos administracija už praleidžiamas rungtynes atsisako žaidėjui mokėti pagal darbo sutartį nustatytą atlyginimą?
6. Ar asmens pripažinimas psichiškai nesveiku yra sankcija?
7. Ar priverčiamųjų medicininių priemonių skyrimas yra teisinės atsakomybės rūšis?
8. Ar galima juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė? (žr. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą)

MRU ©

24 tema. **Teisės veiksmingumas**

? Kontroliniai klausimai

1. Kas yra teisinė kultūra?
2. Kokiu kriterijumi remiantis teisinė kultūra skirstoma į visuomenės, grupinę ir individualią? Apibūdinkite išvardintas rūšis.
3. Kas yra teisinis nihilizmas? Kokie, jūsų manymu, galimi jo įveikimo būdai?
4. Ar užfiksuojamų teisės pažeidimų gausa bei aukštas jų išaiškinimo procentas įrodo teisės veiksmingumą?
5. Koks santykis tarp teisinės kultūros ir teisinės sąmonės?

Užduotys

1. Televizijos laidų vedėjas, nubaustas už melagingą specialiųjų tarnybų iškvietimą 10 000 litų bauda, visą sumą į banką pristatė 1 cento monetų pavidalu. Apibūdinkite tokį baudos sumokėjimo būdą iš teisėtumo, protingumo principų, teisinės sąmonės bei teisinės kultūros pozicijų.
2. Savarankiškos socialinio gyvenimo analizės pagrindu įvardinkite teisinio nihilizmo paplitimo Lietuvos visuomenėje priežastis.
3. Antstoliai, remdamiesi teismo išduotu vykdomuoju raštu, privalo iškeldinti iš buto 3 metus komunalinių mokesčių nemokantį pilietį, atvykę į iškeldinimo vietą sužino, kad minėtas pilietis 5 metus yra bedarbis, todėl objektyviai negali sumokėti nurodytų mokesčių. Pilietis pateikia pažymas iš darbo biržos, sveikatos priežiūros įstaigos, įrodančias, kad jis negali įsidarbinti dėl objektyvių priežasčių. Vis dėlto antstoliai įvykdo teismo vykdomajame rašte nurodytą įpareigojimą. Įvertinkite antstolių, iškeldinto piliečių bei teismo teisinę sąmonę ir teisinę kultūrą.
4. Ar smulkūs teisės pažeidimai - ėjimas per gatvę ne pėsčiųjų perėja arba degant geltonam šviesoforo signalui, kartais pasitaikantis bilieto nepa-

žymėjimas visuomeniniame transporte, nežymus vėlavimas į darbą ir pan. - liudija esant žemą teisinę kultūrą?

5. Ar, teisinio veiksmingumo požiūriu, siekiant pagerinti pažeidimų išaiškinimą bei prevencinį darbą, būtų veiksminga padidinti dvigubai teisėsaugos pareigūnų skaičių?
6. Ar, teisinio veiksmingumo požiūriu, siekiant pagerinti teisėsaugos institucijų veiklą, būtų veiksminga padidinti dvigubai šių institucijų darbuotojų atlyginimus?
7. Kiek teisiškai veiksminga yra skirti dideles lėšas teisinių institucijų veiklos veiksmingumo tyrimams?
8. Žemas pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis rodo žemą teisinę kultūrą ar žemą teisinį veiksmingumą?
9. Apibūdinkite teisėjų elgesio atitikties procedūrinio teisingumo reikalavimams poveikį pasitikėjimui teismais, jų priimamų nuosprendžių vertinimui bei piliečių teisingumo jausmo skatinimui (žr. Justickis V., Valickas G. *Procedūrinis teisingumas Lietuvos kriminalinėje justicijoje.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006).

25 tema. **Teisinė valstybė ir atvira (pilietinė) visuomenė**

? Kontroliniai klausimai

1. Kas skatino teisinės valstybės atsiradimą?
2. Apibūdinkite pagrindinius teisinės valstybės raidos etapus.
3. Kodėl teisinė valstybė evoliucionavo nuo teisėtumo valstybės (*Rechtsstaat*) prie teisingumo, arba teisės viešpatavimo (*Rule of law*), valstybės?
4. Kuo teisės viešpatavimo (*Rule of law*) valstybė pranašesnė už teisėtumo valstybę (*Rechtsstaat*)?
5. Išvardinkite turininguosius ir formaliuosius teisinės valstybės požymius.
6. Ar teisinė valstybė gali egzistuoti nebūdama ir socialine valstybe?
7. Ar teisė skiriasi nuo įstatymo?
8. Kuo teisinėje valstybėje gali būti grindžiama valstybės atsakomybė už įstatymų leidėjo antikonstituciniais teisės aktais padarytą žalą piliečių konstitucinėms teisėms?
9. Kas yra socialinės tvarkos atvirumas?
10. Kokios sąlygos reikalingos socialiniam kompromisui pasiekti?
11. Kokia dorovės vieta kuriant atvirą visuomenę?

Užduotys

1. Remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimą), atskleiskite konstitucinio teisinės valstybės principo turinį. Kokio tipo teisinės valstybės – teisėtumo ar teisingumo – požymius šis konstitucinis principas išreiškia?
2. Kokią reikšmę turi Konstitucijoje tiesiogiai nustatytas principas, jog žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės (taip pat žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimą)? Koks šio

principo ryšys su teisinio personalizmo aksioma, jog žmogus yra esminė visuomenės vertybė?

3. Paaiškinkite viešojo intereso, kurio prielaida yra socialinis kompromisas laisvojoje demokratinėje visuomenėje, reikšmę teisinėje valstybėje. Atskleiskite viešojo intereso turinį remdamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencija (Žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d., 2007 m. gegužės 15 d. nutarimus).

4. Kokią reikšmę turi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo suformuluota absoliučios asmens teisės į teisminę gynybą doktrina (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas)?

5. Paaiškinkite teismų nepriklausomumo principo reikšmę teisinėje valstybėje. Kokią reikšmę teisinėje valstybėje turi tos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nuostatos, pagal kurias teismai Lietuvoje gali kurti precedentus (žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimą)?

6. Teisinėje valstybėje yra svarbus įstatymų teisėtumo tikrinimo mechanizmas. Lietuvos Respublikoje į Konstitucinį Teismą galima kreiptis dėl teisės akto ar jo dalies konstitucingumo, tuo tarpu pagal Prancūzijos Respublikos 1959 m. Konstituciją Konstitucinė Taryba (t.y. Konstitucinio teismo atitikmuo) vykdo išankstinę priimamų teisės aktų konstitucingumo kontrolę. Kuris įstatymų teisėtumo tikrinimo mechanizmas, jūsų manymu, yra efektyvesnis užtikrinant teisinės valstybės principo įgyvendinimą?

7. Įvertinkite Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 13 d. nutarime suformuluotą doktriną: „asmuo pagal Konstituciją turi teisę reikalauti neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais padarytos žalos atlyginimo ir tada, kai atitinkamas žalos atlyginimo atvejis jokiame įstatyme nėra nurodytas, o teismai, pagal savo kompetenciją sprendžiantys tokias bylas, turi konstitucinius įgaliojimus atitinkamą žalos atlyginimą priteisti, tiesiogiai taikydami Konstituciją (joje įtvirtintus teisingumo, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, proporcingumo, tinkamo teisinio proceso, asmenų lygiateisiškumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principus, kitas Konstitucijos nuostatas), bendruosius teisės principus, vadovaudamiesi *inter alia* protingumo principu ir kt.“ Ar šie teiginiai nesuponuoja ir to, kad Seimui – valstybės institucijai – priėmus neteisėtą įstatymą (jį tokiu pripažinti gali tik Konstitucinis Teismas), asmenys įgyja teisę teismuose reikalauti žalos atlyginimo?

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija// Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“// Valstybės žinios (toliau - Žin.), 2004, Nr. 111.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1995, Nr. 106-2381.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 1998, Nr. 109-3004.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Žin., 2000, Nr. 105-3318

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. sausio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Žin., 2001, Nr. 5-143.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 11 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2002, Nr. 28-1003.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1

dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Žin., 2003, Nr. 19-828.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 1^1 straipsnio (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) ir 2 straipsnio 2 dalies (2004 m. gegužės 4 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Žin., 2004, Nr. 85-3094.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su jais susiję teisiniai santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Žin., 2004, Nr. 181-6708.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 10 straipsnio 4 dalies ir 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2006, Nr. 11-410.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nuostatoms, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo nuostatoms“// Žin., 2006, Nr. 30-1050.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. Redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. Redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“//Žin., 2006, Nr. 36-1292.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo – Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1494 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. 689 „Dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo“ dalinio pakeitimo“ 1 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo“// Žin., 2006, Nr. 88-3475 (atitaisymas Žin., 2006, Nr. 137).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2006, Nr. 90-3529 (atitaisymas Žin., 2006, Nr. 137).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. redakcija) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 377 straips-

nio (2004 m. liepos 8 d. redakcija) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Žin., 2006, Nr. 102-3957 (atitaisymas Žin., 2006, Nr. 137).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 90 straipsnio 8 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2006, Nr. 130-4910.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. liepos 22 d. dekreto nr. 164 „Dėl Apylinkių teismų teisėjų, teismų pirmininkų atleidimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 83 straipsnio 1, 2 dalims, 84 straipsnio 1, 6 dalims, 86 straipsnio 2 daliai, 90 straipsnio 6 daliai (2002 m. sausio 24 d. redakcija), taip pat dėl bylos dalies pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos teismo prašymą ištirti šio Respublikos Prezidento dekreto atitiktį Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 90 straipsnio 7 daliai (2002 m. sausio 24 d. redakcija) nutraukimo“ // Žin., 2007, Nr. 7-287.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2007, Nr. 54-2097.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.194 straipsnio 3 dalies (2004 m. lapkričio 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Žin., 2007, Nr. 65-2529.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ (1993 m. balandžio 6 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. 1269 „Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (Generalinio plano)“ (1994 m. gruodžio 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Žin., 2007, Nr. 72-2865.

Konvencija dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje (Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija)// Žin., 2002, Nr. 97 -4258.

Tarptautinės Migracijos Organizacijos Konstitucija// Žin., 1999, Nr. 82-2415.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas// Žin., 1993, Nr. 6-120.

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas// Žin., 2000, Nr. 89.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas// Žin., 2002, Nr. 37-1341.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas// Žin., 2002, Nr. 73-3084.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas// Žin., 2002, Nr.36-1340.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Žin., 2000, Nr. 74.

Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Žin., 2002, Nr. 64–2569.

Lietuvos Respublikos Seimo statutas// Žin., 1999, Nr. 5-97.

Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas// Žin., 1993, Nr. 12-296; 2002, Nr. 124-5626.

Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas// Žin., 1995, Nr. 41-991.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas// Žin., 2003, Nr. 114-5115.

Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas// Žin., 1999, Nr. 66-2128.

Lietuvos Respublikos piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas// Žin., 1999, Nr. 1-5.

Lietuvos Respublikos Prezidento įstatymas// Žin., 1993, Nr. 5-89.

Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas// Žin., 2002, Nr. 64-2570.

Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas// Žin., 1999, Nr. 60-1948.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymas// Žin., 1994, Nr. 46-851.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-2515 „Dėl Lietuvos teisės universiteto pavadinimo pakeitimo ir Mykolo Romerio universiteto statuto patvirtinimo“// Žin., 2004, Nr. 163-5952.

Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. VIII-810 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“// Žin., 1998, Nr. 61-1736.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1485 „Dėl Oficialių svečių priėmimo Lietuvos Respublikoje tvarkos patvirtinimo“// Žin., 2003, Nr. 113-5077.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 2485 „Dėl rekomendacijų akademinės etikos kodeksams patvirtinimo“// Žin., 2005, Nr. 145-5299.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 104 „Dėl įstatymų ir kitų teisės aktų rengimo rekomendacijų“// Žin., 1998, Nr. 87-2416.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-345 „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“// Žin., 2005, Nr. 130-4681.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 83 „Dėl Lietuvos antstolių rūmų įstatų ir Antstolių profesinės etikos kodekso paskelbimo“// Žin., 2003, Nr. 34-1447.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas „Dėl naujos redakcijos Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso paskelbimo“// Informaciniai pranešimai, 2005, Nr. 47-435.

Deklaracija apie valstybės santvarką // Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 719-5743.

Lietuvos įstojimo į Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos sąstatą deklaracija // Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 719-5744.

Lietuvos statutas, 1529. Sudarytojas E. Gudavičius. Vilnius: Artlora, 2002.

Specialioji literatūra

Abramavičius A. *Asmenų lygiateisiškumo principo interpretavimas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*. // Jurisprudencija: Mykolo Romerio universitetas, T. 12 (90), 2006. P. 42-50.

Augustinas Aurelijus. *Dialogai. Apie laisvąjį sprendimą*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1999.

Barak A. *Teisėjo vaidmuo demokratinėje valstybėje*. // Konstitucinė jurisprudencija. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis. Nr. 1. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2006. P. 291-305.

Birmontienė T. ir kt. *Lietuvos konstitucinė teisė. Vadovėlis*. Antrasis leidimas. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

Dworkin R. *Rimtas požiūris į teises*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.

Glendon M. A. ir kt. *Vakarų teisės tradicijos*. Vilnius: Pradai, 1993.

Hayek F. A. *Teisė, įstatymų leidyba ir laisvė. Taisyklės ir tvarka: naujas liberalių teisingumo bei politinės ekonomijos principų išdėstymas*. T. I. Vilnius: Eugrimas, 1998.

Justickis V., Valickas G. *Procedūrinis teisingumas Lietuvos kriminalinėje justicijoje.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

Kelsen H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

Kūris E. *Grynoji teisės teorija, teisės sistema ir vertybės: normatyvizmo paradigmos iššūkis.* // Kelsen H. *Grynoji teisės teorija.* Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 11–41.

Lastauskienė G. Šimašius R. *Teisinio papročio reikšmė teisiniame reguliavime* // Jurisprudencija: Lietuvos teisės universitetas, Nr. 24(16), 2002. P. 204–216.

Leonas P. *Teisės enciklopedijos paskaitos*. Vilnius: Pozicija, 1995.

Leonas P. *Teisės filosofijos istorija*. Vilnius: Mintis, 1995.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. I knyga. Vilnius: Justitia, 2001.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. D. 1. Atsakingas redaktorius K. Jovaišas. Vilnius: Teisės institutas, 2000.

Mikelėnienė D., Mikelėnas V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai.* Vilnius: Justitia, 1999.

Namų advokatas. Sudarytojas J. Prapiestis. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.

Paine T. *Žmogaus teisės.* Vilnius: Naujoji Rosma, 2003.

Lietuvos ir pasaulio istorija: dokumentų rinkinys aukštesniųjų klasių moksleiviams. Vilnius: Tyto alba, 2006.

Šv. Tomas Akvinietis. *Apie įstatymus: Teologijos suma I-II, 90-97 klausimai*. Vilnius: Logos, 2005.

Užsienio teisės istorijos chrestomatija. Mokomoji knyga. Parengė V. Vasiliauskas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999.

Vaišvila A. *Teisės teorija*. Antrasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2004.

Vaišvila A. *Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje*. Vilnius: Litimo, 2000.

Vansevičius S. *Valstybės ir teisės teorija.* Vilnius: Justitia, 2000.

Zweigert K., Kötz H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

Internetinės svetainės

Europos Sąjungos portalas adresu - http://europa.eu/index_lt.htm

Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksas Nacionalinės teismų administracijos portale adresu - http://www.teismai.lt

Mykolo Romerio universiteto studijų tvarka Mykolo Romerio universiteto portale adresu - http://www.mruni.eu /lt/

Irano islamiškasis baudžiamasis kodeksas adresu – http://www.iran-law.com/IMG/pdf/Iran_Criminal_Code_in_English.pdf

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo sprendimai adresu - http://www.lrkt.lt/Dokumentai.html

MRU ©

Dr. Baublys Linas, dr. Miliauskaitė Kristina,
dr. Spruogis Ernestas

Ba575 Teisės teorijos kontroliniai klausimai ir užduotys: mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 76 p.

Bibliogr.: p. 67–75.

ISBN 978-9955-19-075-2

Mokomasis leidinys skiriamas teisės teoriją studijuojantiems aukštųjų mokyklų studentams. Šis leidinys dieninių, vakarinių ir neakivaizdinių studijų studentams padės savarankiškai pasirengti teisės teorijos seminarams, koliokviumams ir dalyko bei valstybiniam egzaminams. Leidinyje pateikiamų kontrolinių klausimų paskirtis – padėti suvokti konceptualius teisės teorijos pagrindus, o užduotys parengtos taip, kad padėtų taikyti teisės teorijos žinias nagrinėjant teisės aktus, paskatintų domėtis kebliais arba diskutuotinais teisės teorijos klausimais, lavintų gebėjimą teisiškai mąstyti, logiškai ir sistemingai argumentuoti.

UDK 340.12(076)

Linas Baublys, Kristina Miliauskaitė, Ernestas Spruogis
TEISĖS TEORIJOS KONTROLINIAI KLAUSIMAI IR UŽDUOTYS
Mokomasis leidinys

Maketuotoja *Regina Silkovienė*
Viršelio autorė *Stanislava Narkevičiūtė*

SL 585. 2007 12 12. 2,83 leidyb. apsk. l.
Tiražas 500 egz. Užsakymas .
Išleido Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Tinklalapis internete www.mruni.eu
Elektroninis paštas leidyba@mruni.eu
Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13 b, LT-09109 Vilnius
Tinklalapis internete www.kopija.lt
El. paštas info@kopija.lt